

MERKEZİ OTORİTENİN ZAYIFLADIĞI ORTAMLARDA KİMLİK GRUPLARININ
ORTAYA ÇIKMASI, BİRBİRLERİ VE MERKEZİ OTORİTEYLE İLİŞKİLERİ

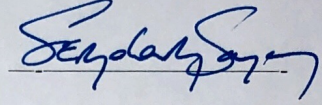
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

CİHAD ÖZDEMİROĞLU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AĞUSTOS 2019

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm koşulları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Serdar SAYAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

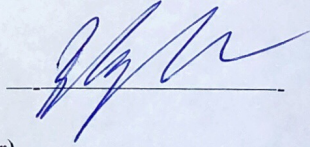
Müdürü

Bu çalışmayı okuduğumu ve çalışmanın kapsam ve içerik olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda bir Yüksek Lisans tezi olabilecek yeterlilikte olduğuna kanaat getirdiğimi onaylıyorum.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Burak Bilgehan ÖZPEK

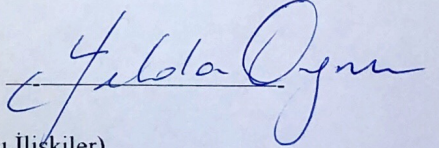
(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)

Tez Juri Üyeleri

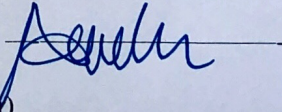
Prof. Dr. Yelda ONGUN

(Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)

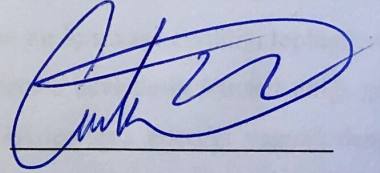

Dr.Öğr. Üyesi Kadir Aydın GÜNDÜZ

(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm.

Cihad ÖZDEMİROĞLU

ÖZ

MERKEZİ OTORİTENİN ZAYIFLADIĞI ORTAMLARDA KİMLİK GRUPLARININ ORTAYA ÇIKMASI, BİRBİRLERİ VE MERKEZİ OTORİTEYLE İLİŞKİLERİ

ÖZDEMİROĞLU, Cihad

Yüksek Lisans, Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Burak Bilgehan ÖZPEK

Bu tezin amacı, ulus devlet sistemi içerisinde yaşanan problemler neticesinde bölünmüş toplumlarda aktörlerin davranışlarını uluslararası ilişkilerdeki denge kavramıyla incelemektir. Vestfalya Barış anlaşması sonrası ulus devlet düzeni tüm dünyada benimsenerek insanların bir arada yaşaması ve devletin meşruiyeti homojen bir yapıda olduğu varsayımına dayandırılmıştır. Bu çalışmada ulus devlet sistemi içerisinde etnik dini ya da mezhepsel olarak homojen olmayan devletlerde çıkması muhtemel halk hareketliliklerinin sebebi incelenecek, çatışmasızlığın sağlanması adına izlenmesi gereken yollar tartışılacaktır. Halk hareketliliklerinin bir iç savaşa evrildiği toplumlarda iç savaşın her bir aktörünün tıpkı uluslararası sistemde devletlerin hareket ettiği gibi bağımsız hareket edeceği ve kendi çıkarı için ilişkiler tesis edeceği yapısal denge teorisine göre ele alınacaktır. Aktörlerin söz konusu bağımsızlığı iç savaşın dengelenerek çatışmasızlık ortamına alan yaratabileceği bir durum oluşturabileceği gibi çatışmayı daha da şiddetlendirebilir. Çalışmamızda tüm bu durumları inceleyerek bölünmüş toplumlarda aktörler arası ilişkilerin ne şekilde gelişeceğini 2012 sonrası halk hareketliliği olarak başlayan ve iç savaşa dönüşen Suriye örneği özelinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çatışma, Kimlik Grupları, İç Savaş, Demokrasi, Suriye

ABSTRACT

THE EMERGENCE OF IDENTITY GROUPS IN WEAKENED CENTRAL AUTHORTIES, AND THE RELATIONSHIP AMONGST THE IDENTITY GROUPS AND THE CENTRAL AUTHORITY

ÖZDEMİROĞLU, Cihad

Master of Arts, International Relations

Supervisors: Assoc. Prof. Burak Bilgehan ÖZPEK

The purpose of this thesis is to review the behaviors of actors in societies divided as a result of problems experienced in the nation-state system with the concept of balance in international relations. The whole world adopted the nation-state order after the Westphalia Peace Agreement, and the collective living of people and the legitimacy of the state relied on the assumption that it was in a homogenous structure. This study will examine the public activity that might emerge in states that are not ethnically or denominationally homogenous within the nation-state system and will discuss routes that must be followed to ensure de-escalation. The study will discuss based on the structural balance theory how each actor in a civil war acts independently, just as states act in an international system, and facilitates relations for its own interests in societies in which public activity evolves into a civil war. This de-escalation of actors could create a situation in which they can create an environment of de-escalation by balancing the civil war, just as it could further exacerbate the conflict. Our study will examine the manner in which inter-actor relations will develop in divided societies particular to the example of Syria, whose public activity began after 2012 and transformed into a civil war, by reviewing all these situations.

Keywords: Conflict, Identity Groups, Civil War, Democracy, Syria

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II: LİTERATÜR TARAMASI.....	5
2.1. Çatışma:İnsanlar Neden İsyan Eder?.....	5
2.2. Çatışmasızlığı Sağlamak.....	14
BÖLÜM III: TEORİ.....	19
BÖLÜM IV: SURİYE İÇ SAVAŞI.....	39
BÖLÜM V: SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Güç Dengesi.....	27
Şekil 3.2. Yapısal Denge.....	33
Şekil 3.3. Bilişsel Uyumsuzluk.....	34
Şekil3.4. Denge Durumu.....	35
Şekil3.5. Bilişsel Uyumsuzluk-2.....	36
Şekil 3.6. Pivot Aktörün Devreye Girmesi Durumu.....	37
Şekil 4.1. YİÖ Üçgeni.....	53
Şekil 4.2. YİŞ Üçgeni.....	56
Şekil 4.3. ÖİŞ Üçgeni.....	58
Şekil 4.4. ÖYŞ Üçgeni.....	59
Şekil 4.5. YİÖ Üçgeni Pivot Aktör Sonrası.....	63
Şekil 4.6. ÖİŞ Üçgeni Pivot Aktör Sonrası.....	64

BÖLÜM I

GİRİŞ

Avrupa'da 30 Yıl Savaşları neticesinde uluslararası sistemi önemli ölçüde değiştiren Vestfalya Barış Antlaşması ile egemenlik kavramı yeni bir anlam kazanmış, siyasal elitin yönettiği egemenlik sahası üzerindeki mutlak hükümlanlığı kabul edilmiştir. Ulus devlet düzenini ve onun üretmiş olduğu çatışmaları anlamak açısından milat olarak bu barış anlaşmasını almak doğru sonuca ulaşabilmek adına büyük önem taşımaktadır. Vestfalya Barış Anlaşmasıyla birlikte uluslararası ilişkilerin temel siyasal yapı taşı olarak devletin kabul edilmesi, siyasal tarihin yönünü değiştirmiş, imparatorluk çağından ulus devlet sistemine doğru evrilmeyi tetiklemiştir. Yeni devlet örgütlenmesi meşruiyetini hanedana veya ilahi bir otoriteye değil doğrudan üzerinde yaşayan insanlara yani halka dayandıran ulus devlet yapılanması şeklinde oluşmuştur. Ortaya çıkan ulus devletler ise yine bu teoriye göre homojen toplumlardan oluşmaktadır. Zira devletin meşruluğu bütün vatandaşlarla yapmış olduğu soyut bir sözleşmeye dayanmıştır. Bu sözleşme ile devletin ve vatandaşların birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri netleştirilmiştir. Dolayısıyla, geleneksel dönemde kimlik gruplarının sahip oldukları otonomi ve bunun yarattığı renklilik yerini standart hak ve yükümlülüklerle sahip vatandaşlar topluluğuna bırakmıştır. Bu durum, vatandaşların parçası oldukları bir bütün olarak ulus kavramının ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir (Smith, 1999, 75).

Ulus devletin tanımında yer alan toplumların tarih ve ölkü birliğine sahip olması özellikle bu durumu vurgulayarak bir potada erimiş bireyleri kastetmektedir. Yani

devletler ortak bir geçmişe sahip olmanın yanı sıra ortak gelecek ve ortak çıkar kaygısıyla hareket eden rasyonel bireylerden oluşmaktadırlar. Ancak söz konusu tanımın bir devletin kurulduğu tarih itibariyle heterojen bir yapıda olmasına ya da zaman içerisinde anlaşmazlık yaşayabilecek kimlik gruplarını barındıran bir yapıya evrilmesi durumunda çıkabilecek anlaşmazlıklara herhangi bir çözüm önerisi bulunmamaktadır. Kendilerini yaşadıkları devletin asli unsuru olarak görmeyen; etnik, dini, mezhepsel rahatsızlıkları olan ve söz konusu düşüncelerini zamanla olgunlaştıran gruplar bu rahatsızlıklarını dile getirerek demokratik bir ortamda çözüm arayışı talep edebileceği gibi, demokratik kurumların işlemediği ve merkezi otoritenin gücünü yitirmeye başladığı herhangi bir anda silahlanarak bir çatışma ortamı da yaratabilirler. Zaman içerisinde oluşan bu kimlik grupları, sosyal, siyasal ve ekonomik haklarını genişletmek, otonomi elde etmek, merkezi otoriteyi zayıflatarak onun yerine geçmek ya da sistemi tamamen ortadan kaldırarak yeni bir yönetim biçimi kurmak saikiyle hareket edebilirler.

İkiden fazla kimlik grubunu barındıran bölünmüş toplumlardaysa grupların yukarıda bahsedilen amaçlara ulaşması görüldüğü kadar kolay olmayabilir. Literatürde “divided society” olarak kendisine yer bulan tanım aslında öz olarak ülke içerisindeki ideolojik, dini veya etnik temelli gruplar arası ilişkiler veya bu grupların merkezi devlet otoritesi ile kurdukları ilişkiler bütününden ibarettir. İç savaşta bölünmüş kimlik grupları arasındaki ilişki ise anarşik bir yapı içinde seyreden devletler arası ilişkiye benzemektedir. Grupların merkezi otorite ve birbiriyle girdikleri ilişkiler bütünü bu bağlamda ele alınarak grupların çıkarlarını maksimize etmeleri beklenen bir sonuçtur ve gruplar bu bağlamda diğer gruplar ve merkezi otoriteyle işbirliği veya çatışma içerisine

girebilir. Sonuç itibariyle bölünmüş toplumlardaki ilişkiler bütünü belirli bir kimlik grubu ve merkezi otorite arasındaki ilişkiye indirgenemeyecek kadar karmaşıklaşır. Özellikle siyasi şiddete başvuran isyancı gruplar için amaçlarını gerçekleştirmek bambaşka bir denkleme dönüşebilir ve aktörlerin isteklerini yerine getirmek için gereken şey merkezi otoriteye karşı bir savaş vermekten çok daha öteye geçebilir.

Literatürde konu hakkında ortaya konulan çalışmalarda bölünmüş toplumlar, çatışmanın sebeplerini oluşturan etkenler, merkezi otorite ve kimlik grupları arasındaki anlaşmazlığa yoğunlaşmaktadır. Bir grubun merkezi otoriteyle ilişkisi üzerinden çatışmanın nedenleri ve çatışma ortamı tartışılmış, söz konusu olgular aktörlerin hareketleri ve merkezi otoriteyle ilişkisi üzerinden yorumlanmıştır. Ancak bölünmüş toplumların içerisinde yer aldığı ya da yer alması muhtemel çatışma ortamını tam manasıyla anlamak ve açıklamak açısından kimlik grupları arasındaki ilişkiye de bakmak gerekecektir. Zira ikiden fazla kimlik grubunun olduğu devletlerde çatışma ve işbirliği aktörlerin tümünün denklem içerisindeki yerlerini anlayarak ve yorumlayarak tam manasıyla anlaşılacaktır. Aktör sayısı arttıkça denklem kaçınılmaz bir şekilde karmaşıklaşmaktadır. Çatışmanın ortaya çıkışı ve çözümü açısından merkezi hükümet ile girilen ilişkiden ibaret olmayan ve başka kimlik gruplarının da aktör olabildiği bir oyuna dönüşür. Bununla beraber, ilişki sadece çatışma ile tanımlanmak zorunda da değildir. Uluslararası siyasetin temel aktörleri için doğal karşılanan pragmatizm, ve bunun doğurabileceği geçici işbirlikleri, bölünmüş toplum aktörlerinden esirgenmemelidir.

Bu çalışmada kimlik gruplarının ortaya çıkışı, birbirleri ve merkezi otorite arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin oluşturabileceği durumlar incelenecek ve çatışmasızlık halinin hangi ilişki modeli çerçevesinde gerçekleşebileceği sorusuna cevap aranacaktır. Öncelikli olarak i savaşların sebebi ve iç savaş sonrası barış kurma ile ilgili literatür artışılacak ve ardından iç savaş gruplarının amaçlarına ulaşabilmek için birbirleriyle kurdukları ilişki modelleri formüle edilecektir. Bu modeller farklı vakalar ile test edilecektir.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

İnsanların neden gruplaştığı ve isyan ettiği sorusu üzerine çalışan bilim insanlarının, toplum içerisinde yaşanan çatışmaların ve kimlik gruplarının ortaya çıkmasını ekonomik, sosyolojik, toplumsal ya da coğrafi bir boyutu üzerinden inceleme eğiliminde bulunduğunu görmekteyiz. Toplamların yaşadığı bu ortamın ortaya çıkış sebeplerini bahsi geçen nedenler ile açıklamalarının ardından çözümü de yine bu sebeplerin olmadığı bir ortamın bizzat merkezi otorite eliyle kurumsal düzenlemeler aracılığıyla oluşturulması üzerine kurgulamışlardır. Literatürde, çatışma üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak merkezi otorite ve bir kimlik grubunu ele alarak, çatışma öncesi ve sonrası durumu merkezi otorite ve o kimlik grubunun ilişkileri üzerine odaklanmıştır. Öncelikli olarak sorulan soru şudur: İnsanlar neden isyan eder?

2.1. Çatışma: İnsanlar neden isyan eder?

İkinci dünya savaşı sonrası kurulan görece barış ortamında 1945-1999 yılları arasında yirmi beş devletler arası savaş yaşanmışken, aynı zaman zarfında yüz otuz iç savaş yaşanmıştır (Fearon ve Laitin 2003, 75-90). Küreselleşen, sınırların ortadan kalkmaya başladığı ve her geçen gün özgürleşeceği düşünülen dünyada bu çatışmaların nasıl açıklanabileceği sosyal bilimler alanında çalışan bilim insanları için bir merak konusu oluşturmuştur. Dünyanın hem çift kutuplu hem de tek kutuplu siyasi ortamında, Soğuk Savaş ve sonrasında gerçekleşen uzun soluklu iç çatışmaların, önceki tarihlerde yaşanan konvansiyonel savaşlardan farklı olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi dünya üzerinde anlaşmazlık, çatışma ve savaşların azalarak istikrarın ve barışın hakim olacağı bir ortama dair büyük bir beklenti yaratmıştır (Brown, 1993, 3). Bu beklentinin oluşmasında 21. yüzyıla yaklaşırken siyasi ortamın Soğuk Savaş'ın kazananı, demokratik ve özgürlükçü tarafında yer alan Batı Bloğu tarafından domine edilecek olmasının da payı son derece büyüktür. Ancak söz konusu beklentilerin ortaya çıkmasında etnik kimlik gruplarının ayaklanmasını ve devletlerarası çatışmalardan daha küçük çaplı fakat uzun süreli çatışmalara doğru evrilecek olmasının hesaba katılmadığını söyleyebiliriz (Brown 1993, 3). Devletlerarası değil kimlik grupları arasında olan bu çatışmaların asker ölümlerinden çok daha fazla kadın ve çocuk ölümlerine sebebiyet verdiğini görmek ve bu savaşları konvansiyonel savaşlardan başka bir yerde konumlandırmak mümkün olacaktır (Cairns ve Roe 2003, 3-8). Sivil ölümlerinin asker ölümlerinin üstünde olduğu çatışmaların ortaya çıkması, bizi kimlik gruplarının ortaya çıkmasının ve çatışma yöntemlerinin sorgulamasına itmektedir. Söz konusu değişen savaş algısıyla birlikte kimlik grupları tarafından bölünmüş toplumların iç çatışmaya daha meyilli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak ikiden çok kimlik grubunu barındıran toplumların her zaman çatışmaya gittiğini söylemek ise doğru bir yaklaşım olmayacaktır, zira pek çok farklı etnik ve dini grubu bünyesinde bir arada barındırıp herhangi bir iç savaş tehlikesi yaşamayan ulus devletler de mevcuttur; Kanada örneğinde olduğu gibi. Bu bağlamda oluşan çatışma ortamını anlamlandırabilmek adına cevaplamamız gereken şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır. Çatışma yaşayan toplumların, çatışma yaşamayan toplumlardan farkı ne olabilir? Bireyler hangi durumlarda merkezi otorite karşısında hak aramaya başlar ve bu hak arama süreci siyasal şiddeti üretir?

Literatürde etnik, dini, mezhepsel kimlik gruplarının merkezi otorite karşı neden bir direniş sergilediği ile ilgili olarak bir çok bakış açısı bulunmaktadır. Bu bakış açılarından en önemlilerinden birisini Horowitz dile getirmiş ve devletlerin homojen yapılarını kaybederek, kimlik gruplarınca bir iç savaşa sürüklenmelerinin en önemli sebeplerinden bir tanesi olarak demokrasi ve insan haklarına işaret etmiştir (Horowitz 1985, 4-20). Demokrasi ve insan haklarının bireylerin devlete karşı isyan etmesindeki en önemli engel olduğunu vurgulayan bu görüş demokratik toplumlarda bireylerin çatışmaya başvurmayaacağını onun yerine haklarını demokratik yollardan arayacağını vurgulamıştır. Söz konusu görüş doğrultusunda baktığımızda etnik bölünmüş ve çatışmanın nedeninin sonucunun da etkileyeceğini söyleyebiliriz. Merkezi otorite karşısında bir takım arayışlar içerisine giren gruplar, demokratik olmayan toplumlarda haklarını aramak için kaçınılmaz bir son olarak şiddete meylederler. Böylece merkezi otorite demokratik değilse kimlik gruplarının da haklarını demokratik ortamlarda değil çatışma ile arayacağını söyleyebiliriz. Bu bağlamda anti demokratik sistemlerde hak arayışı temelde ayrılıkçı bir görüşü barındırmasa bile şiddet barındırabilir. Demokrasi bağlamında hak arayışı içerisindeki bu grupların ayrılıkçı görünmesi noktasında ise marksist bir bakış açısı sergileyen Horowitz iç savaşların egemen sınıfın avantajlı konumunu sürdürmek üzere oluşturduğu yapay bir çatışma ortamı olduğunu, aslında olanın hak arayışı olduğunu ifade eder (Horowitz 1985, 106). Demokrasinin bireylerin merkezi otoriteye karşı ayaklanmasını engelleyici bir etken olarak ele aldığımızda, kimlik grubu ile merkezi otorite arasındaki oluşan sorunların da yine demokratik yollardan çözüme kavuşturulabileceğini söyleyebiliriz.

Kimlik gruplarının neden isyan ettiğine dair bir diğer bakış açısı ise Ted Gurr tarafından dile getirilmiştir. Gurr bireyler neden isyan eder sorusuna cevap ararken terör olaylarının analizinde eşitsizlik ve yoksulluk gibi mikro ekonomik belirleyicilerin önemine odaklanmaktadır (Gurr 1970, 125). Ekonomik olarak zayıf kalmış toplumların her ne kadar demokratik olursa olsun homojen yapılarını kaybetmeleri kaçınılmazdır. Bireylerin hayatlarını idame ettirebilmekten uzaklaştığı ekonomik ortamlarda, kimlik sorunları ortaya çıkmaya başlayacaktır. Toplumun geneline yayılmayan refah, belli bir kısmın ekonomik imkanlardan adaletsizce yararlanması da bireylerin merkezi otoriteyle ilişkisini sorgulamasına yol açabilir. Bu bağlamda kimlik gruplarını isyana sürükleyen bir diğer etken olarak da toplum içi gelir eşitsizliğini gösterebiliriz (Fearon ve Laitin 2003, 75-90). Aynı topraklar üzerinde yaşayan ve kendisine ekonomik olarak adaletsizlik yapıldığı düşüncesi ile uzun yıllar geçiren gruplar, ilerleyen zamanlarda bu adaletsizliğin giderilmesini talep edebilir; taleplerinin karşılanmaması durumunda ise üzerinde yaşadıkları ülkeye aidiyetlerini sorgulamaya başlayarak merkezi hükümete başkaldırabilirler. Ekonomik yıpranmışlık bireylerin kolaylıkla konsolide olmasına yardımcı olurken, toplum içerisinde bireylerin kendilerini ekonomik yeterlilikleriyle tanımlamalarını kolaylaştırır. Gayri safi milli hasılanın adaletsiz bir biçimde dağıldığı, bir ya da birden çok grubun ayrıcalıklı olarak muamele gördüğü ve kamunun bütün imkanlarında yararlandığı devletlerde kendisini dışlanmış gören grup bireyleri merkezi otoritenin meşruiyetini sorgulamaya başlayabilir. Gurr tam da bu noktada bir teoriyle bu durumu açıklamaktadır (Gurr 1970, 24–25). O da görelî yoksunluk teorisidir. (*relative deprivation*) Bu teoriye göre birey ya da grupların elinde bulundurmuş oldukları ile elde etmeyi bekledikleri arasında oluşan fark görelî yoksunluğa işaret eder. Bu fark ne kadar büyürse sorunların etnik bir çatışmaya evrilme ihtimali de o derece artış gösterecektir.

Kimlik grupları devletin kolluk kuvvetlerini de adaletsiz bir şekilde kullandığını ve güvenlik riski olduğu motivasyonu ile de hareket ederek bir araya gelebilmektedir. Bu noktada etkin bir merkezî hükümetin yokluğu ya da adaletsiz tavırları kimlik gruplarını kendi güvenliklerini sağlamak için mecbur hissetmelerine sebebiyet verebilir. Böylelikle tıpkı uluslararası kaotik sistemde devletlerin yaptığına benzer şekilde, kimlik grupları da güvenliklerinin kendileri tarafından sağlanması yoluna giderler (Posen 1993, 27-47). Bunu meşrulaştırmak için de toplum içi eşitsizlikten bahsedebilirler. Tam da bu noktada demokratik rejimlerin daha kapsayıcı politikalar uygulayarak, daha az radikalleşmiş unsurlar yarattığını ve ortaya çıkabilecek bir çatışmanın engellenebileceğini söylemekle birlikte, demokratik olarak tanımlanan devletlerde yaşanması muhtemel bir iç çatışmayı engellemeyle ilgili iki önemli sorunun gündeme geldiğini ifade edebiliriz. Bu sorunlardan birincisi, demokratik ülkeler çatışmalara karşı anti-demokratik bastırma yöntemleri uygulamaktan ve sert müdahalelerde bulunmaktan çekinmektedirler. Hal böyleyken merkezi otorite terörize olmuş bir grubun kendi menfaatlerine karşı olarak ayaklanması durumunda sert müdahalelerde bulunmaktan imtina edebilir. Ancak ayaklanmanın başladığı ilk anlarda gerçekleşmeyen bir aktif müdahale, söz konusu etnik grubun taraftar toplama ve şiddet kullanmaya başlamasından itibaren ise geç kalınmış bir yöntem olarak karşımıza çıkabilir.

Bahsi geçen ikinci sorun ise mezkur devletler tıpkı demokratik barış teorisinde olduğu gibi birbiriyle çatışma içerisine girme noktasında daha çekimser davranmaktadır. (Gurr 2000, 52-60). Bu çekimser tavır, etnik azınlığın merkezi otorite karşısında elini güçlendirmek adına 3. bir ülkeden gelmesi muhtemel yardım neticesinde, devletin

yardımı gerçekleştiren devlete karşı savaş açmak ve gelen yardım kaynağını doğrudan kesmek cihetine son raddeye kadar gitmeyecektir. Sıcak bir çatışmadan kaçınmak adına gösterilen bu temkin de yine etnik grubun merkezi otorite karşısında güçlenmesi ile neticelenecektir. Gurr ayrıca demokrasinin kapsayıcı karakterini demokrasi için olmazsa olmaz bir koşul olarak görmenin yanı sıra ekonomik olguların da son derece önemli olduğunu fakat bahsedilmesi ve üzerinde durulması gereken en önemli konunun da şüphesiz ki özgürlükler olması gerektiğini söylemektedir (Fearon ve Laitin 2003, 75-90).

Gruplar arasındaki anlaşmazlığı minimum düzeye indirmek ve merkezi otoritenin devamlılığını sağlamak açısından birden çok kimlik grubunu barındıran devletlerde özgürlüklerin güvence altında olması son derece önem arz etmektedir. Kimlik gruplarının özgürlüklerinin anayasal güvence altına alındığından emin olması ve devlete kendilerini daha fazla ait hissetmeleri açısından karar alma mekanizmaları içinde yer almaları da son derece önemli bir noktadır. Bunun aksi yönünde gelişen toplum içerisinde bir grubun devlet mekanizmasında uzaklaştırıldığı bir durumda çatışmaya sürükleyici bir ortam devlet eliyle oluşturulmuş olup, gruplarda merkezi hükümet karşıtı söylemlerin artmasıyla olağandır.

Bu noktada Ljiphart da bir devlet içerisinde yaşayan bütün kimlik gruplarından bireylerin karar alma mekanizması içerisinde yer alması gerektiğini böylece toplumda hiç bir grubun kendisini dışlanmış hissetmeyeceğini söylemekte ve toplumdaki bireylerin nitelikli bir çoğunluk ya da halkoylaması yöntemiyle karar alıcıların yasa

yapmasını söylemektedir (Lijphart 1984, 126). Toplumsal barış ortamının kurulduğu ve çatışmanın olmadığı bir toplumun ancak bu şekilde inşa edilebileceğini ifade etmektedir. Bunun için gerekli olan ise kapsayıcı bir anayasa tasarlamaktır.

Ancak demokrasinin, gelir dengesinin ve bireysel özgürlüklerin olası bir etnik hareketlenmeyi engellemede yetersiz kaldığı görüşü tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kimlik gruplarının ayrılarak merkezi otoriteye karşı eylem arayışına girmesini açıklamada bir diğer önemli görüş olarak merkezi otoritenin organizasyonel ve istikrar açısından zayıf kaldığı zaman dilimleri olduğunu söyleyebiliriz (Fearon ve Laitin 2003, 75-80). Merkezi hükümetin herhangi bir zaman zarfında göstermiş olduğu zaafiyet bireyleri herhangi bir dış unsura bağlı kalmadan isyana sürükleyebilmektedir. Bunun sebebi olarak devlet aygıtının tanımına baktığımızda Machiavelli'ye göre insan genel itibarıyla değişken, nankör ve tehlike karşısında görüş ve davranış değiştirebilen bir varlıktır. Devlet bu duruma göre hareket etmeli ve bireylerin kötü sonuçlar doğurabilecek eğilimlerini önceden engelleyebilecek politikalar sergilemelidir. İşte Fearon'un bahsetmiş olduğu devletin zayıflık gösterdiği anda bireyler daha fazla hak ve özgürlük için açık alan bularak isyana meyledebilirler. İnsan doğası gereği gerçekleşen bu durum bağlamında görüş, bireylerin isyana doğaları gereği eğimli olduğunu söyleyerek herhangi bir aksaklığın günün sonunda isyan ve çatışmayla sonuçlanabileceğini bunun kaçınılmaz olduğunu bu sebeplerden ötürü de merkezi otoritenin hiç bir zaman zaafiyet göstermemesi gerektiğini söylemektedir. Devlet demokratik bir şekilde yönetilmeli, bireysel özgürlükler olabileceği maksimum düzeyde artırılmalı, gelir adaleti sağlanmalı fakat tüm bunların yanı sıra merkezi otorite hiç bir zaman zaafiyet göstermemeli, toplum içerisindeki etnik grupların aşırılıkçı hareketlerine

mahal vermemelidir. Tüm bunlara rağmen ortaya çıkan bir çatışma durumunda çözüm için merkezi otorite kimseye bir hareket alanı bırakmadan sorunu yine kendisi çözmelidir.

Bu noktada kimlik grupları tarafından oluşturulan ortama karşı öncesinde ve sonrasında alınacak önlemlerden kastedilen her zaman sert ve aktif bir müdahale değildir. Bu husustan anlaşılması gereken toplumun bir kısmında oluşan bir talebi mümkünse öncesinden sezme, mümkün değilse talep ortaya çıktıktan sonra herhangi bir grubu rahatsız etmeyecek şekilde onu çözüme kavuşturmak olabilir. Örneğin; Kanada ulusal kimliğini inşa etmeye başladığında çokkültürcülük siyasetini benimsemiştir. Kanada'nın siyasi olarak benimsediği bu görüş, Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşunda benimsenmiş olan "*meltingpot*" ile benzerlik göstermemektedir. Çok kültürcülük farklı kimlik gruplarına mensup bireylerin kendilerini ülkelerinde hissetmelerini sağlayacak bir düsturu benimsemiştir (Kalaycı 2007, 13-20). Bireylerin farklılıklarını korumalarına izin veren, bunu özendiren ve yeni taleplere karşı her daim açık olan sistem, devletin zaafiyet göstermemesinin sadece kolluk kuvvetlerinin iyi kullanılması olmadığına da örneklerinden bir tanesidir. Söz konusu politika sayesinde merkezi hükümet ileride ortaya çıkması muhtemel hak arayışlarına da cevap verebilecek konumdadır. Ancak tüm bunlara karşın gelişen olaylara karşı devlet elindeki imkanları kullanmada zaafiyet gösterirse kimlik gruplarının çatışmaya meyli kaçınılmazdır.

Literatürde etnik grupların ortaya çıkmasının sebepleri üzerine yer alan bir diğer görüşse, yoğun etnik çatışmaların altında ortak gelecek kaygısıyla hareket kimlik

gruplarının planlarının ve gelecek kaygılarının yer aldığını söylemektedir. (Lake 1996, 41-42). Toplumun barış içerisinde aynı toprakları paylaşabilmesi açısından tarih ortaklığının yanı sıra bir diğer önemli husus da şüphesiz ki ortak gelecek kaygısıdır. Bireyler kendilerini ait hissettikleri kimlik grubunun gelecekte diğer gruplarla ilişkilerde nasıl bir rol üstleneceğini önemser ve bu beklenti ile hareket ederler. Toplumun karar alıcı ve etkin kademelerinde yer almak isteyen gruplar ortak bir gelecek planlaması için de birbirleri ile rekabete girip çatışmaya sürüklenebilirler. Bölünmüş toplum içerisinde özellikle bir grubun bugün yaşadığını düşündüğü ve gelecekte de yaşayacağına inandığı ayrıcalıklardan mahrum kalacağı hissi bireyleri ayrışmaya ve sonuç olarak da çatışmaya sürükler. Söz konusu gelecek belirsizliğinin ortaya çıkardığı çatışmacı-ayrıcalıklı fikirleri ve ortak gelecek kaygılarının hedeflerinin ortaya çıkması sonrasında söz konusu düşünceleri yok etmek ise neredeyse imkansızdır (Lake 1996, 42-44). Bu sebeple yasa yapıcı yasaları yaparken ve uygularken insanın sürekli kötüye kullanabileceğini hesaba katmalı ve herhangi bir boşluk bırakmamalıdır. (Machiavelli 2009, 147-149)Yasa koyma ve uygulamadaki bu esaslar göz önüne alındığında bireylerin devlet açısından potansiyel tehdit ve gündelik yaşamı sekteye uğratabilecek ve merkezi otoriteyi derinden sarsabilecek eylemlerde bulunabilecek varlıklar olduğu göz önüne alınmalıdır.

Literatürde insanların neden isyan ettiği ve çatışmaya meyilli oldukları ile ilgili olarak gruplar arası çatışmanın sürekliliği ve bir silsile halinde devam etmesi görüşü de yer almaktadır. Bu yaklaşıma göre sosyal hafıza, ortak hafıza ve etnik hafıza gruplaşmaya ve çatışmaya sebebiyet verir, tarih bu hafızaları belli aralıklarla intikam duygusuyla toplumlara aşılıyarak çatışmanın ortaya çıkması ve devamını sağlar (Cairns ve Roe 2003, 5-7). Süreç tarihsel gelişmektedir. Başlayan bir hareket daha önce

bastırılmış bir çatışmanın sonucu olarak gündeme gelmektedir. Tarih boyu kimlik grupları ve merkezi otorite arasında yaşanan çatışmaların sebebi bir önceki barış olduğunu söyleyen bu yaklaşım çözümün nasıl mümkün olduğunu açıklamada bir miktar eksik kalmıştır.

Bir diğer taraftan, çatışmaların sebepleri üzerine yapılan araştırmalar, iç ve dış faktörlerin, söz konusu çatışmalar üzerindeki etkisinden bahsetmektedir. Bu bağlamda kimlik gruplarının özellikleri ve içinde yaşadığı devletin siyasal, kültürel durumu ve merkezi yapılanması çatışma açısından iç faktörlerin oluşmasına zemin hazırlamaktayken, çatışmaya sebep olan dış faktörler konusunda kimlik grubunun yurtdışındaki bağlantıları ve bu bağlantıların iç ve dış siyasete etkileri olarak bahsedebiliriz (Beriker 2009, 2-9).

2.2. Çatışmasızlığı Sağlamak

Yukarıda değindiğimiz teoriler çatışmanın önüne geçebilmek adına kendi bakış açılarıyla çözüm önerileri getirmişlerdir. Lijphart bir devlet içerisinde yaşayan bütün kimlik gruplarından bireylerin karar alma mekanizması içerisinde yer alması gerektiğini böylece toplumda hiç bir grubun kendisini dışlanmış hissetmeyeceğini söylemekte ve toplumdaki bireylerin nitelikli bir çoğunluk ya da halkoylaması yöntemiyle karar alıcıların yasa yapmasını söylemektedir (Lijphart 1986, 70-75). Toplumsal barış ortamının kurulduğu ve çatışmanın olmadığı bir toplumun ancak bu şekilde inşaa edilebileceğini ifade etmektedir. Bunun için gerekli olan ise tümüyle katılımcı ve

kapsayıcı yasa yapım süreci ile mümkün olacaktır. Zira azınlık grupları için hayati önem taşıyan bir hassasiyet özgürlükler konusudur (Fearon ve Laitin 2003, 70-75). Böylelikle çatışmanın önüne geçilebilir.

Bir diğer bakış açısına göre ise gayri safi milli hasılanın adaletsiz bir biçimde dağıldığı, bir ya da birden çok grubun ayrıcalıklı olarak muamele gördüğü ve kamunun bütün imkanlarında yararlandığı devletlerde kendisini dışlanmış gören grup bireyleri merkezi otoritenin meşruiyetini sorgulamaya başlayabilir. Gurr tam da bu noktada bir teoriyle bu durumu açıklamaktadır. O da görelî yoksunluk teorisidir. (relative deprivation) Bu teoriye göre birey ya da grupların elinde bulundurmuş oldukları ile elde etmeyi bekledikleri arasında oluşan fark görelî yoksunluğa işaret eder. Bu fark ne kadar büyürse sorunların etnik bir çatışmaya evrilme ihtimali de o derece artış gösterecektir (Gurr 1970, 24-26). Bu nedenle devlet gelir dağılımını son derece adil düzenlemekle yükümlüdür. Böylelikle bireyler merkezi otoriteyle barış içerisinde yaşayacaktır.

Öte taraftan Çok kültürcülük farklı kimlik gruplarına mensup bireylerin kendilerini ülkelerinde hissetmelerini sağlayacak bir düsturu benimsemiştir (Kalaycı 2007, 13-20). Bireylerin farklılıklarını korumalarına izin veren, bunu özendiren ve yeni taleplere karşı her daim açık olan sistem, devletin zaafiyet göstermemesinin sadece kolluk kuvvetlerinin iyi kullanılması olmadığına da örneklerinden bir tanesidir. Söz konusu politika sayesinde merkezi hükümet ileride ortaya çıkması muhtemel hak arayışlarına da cevap verebilecek konumdadır. Ancak tüm bunlara karşın gelişen olaylara karşı devlet elindeki imkanları kullanmada zaafiyet gösterirse kimlik

gruplarının çatışmaya meyli kaçınılmazdır. Devlet ve kurumsalcılığın bu aşamda tavsiyesi çok kültürcülük anlayışının benimsenmesidir.

Son olarak ise gelecek belirsizliğinin ortaya çıkardığı çatışmacı-ayrıcalıklı fikirleri ve ortak gelecek kaygılarının hedeflerinin ortaya çıkması sonrasında söz konusu düşünceleri yok etmek ise neredeyse imkansızdır(Lake 1996, 41-42) Bu sebeple yasa yapıcı yasaları yaparken ve uygularken insanın sürekli kötüye kullanabileceğini hesaba katmalı ve herhangi bir boşluk bırakmamalıdır (Machiavelli 2009, 148). Yasa koyma ve uygulamadaki bu esaslar göz önüne alındığında bireylerin devlet açısından potansiyel tehdit ve gündelik yaşamı sekteye uğratabilecek ve merkezi otoriteyi derinden sarsabilecek eylemlerde bulunabilecek varlıklar olduğu göz önüne alınmalıdır. Merkezi otorite devlet içersindeki grupların ortak bir gelecek hayaliyle yaşamsını sağladığı ortamlarda iç savaş yaşanmayacaktır.

Literatür yukarıda değindiğimiz üzere merkezi hükümet ve kimlik gruplarının arasındaki anlaşmazlıkların bir takım kurumsal düzenlemelerin eksikliği sebebiyle ortaya çıktığını ve bu eksikliklerin giderilmesi durumunda çatışmanın engellenebileceğini ifade etmektedir. Ulus devlet içerisinde çatışmanın önünde geçilmesinde bahsedilen başlıkların hepsi birer sebep olmakla birlikte söz konusu çatışma başladığında yapısal düzenlemeler yapılabilmesi üst otorite tarafından son derece zor bir hal alabilmektedir. Öncesinde planlanan ve uygulanan yapısal düzenlemeler ise gruplar arasındaki gerginliği azaltmada yetersiz kalabilir. Üst otoritenin zayıfladığı ortamlarda ise devlet dışı aktörler tıpkı anarşik durumda devletlerin hareket ettiği gibi tamamiyle self-help doğrultusunda hareket tarzı belirlerler. Merkezi hükümet kendisini risk altında hissettiği durumlarda ise security dilemma

durumu ortaya çıkmaya başlıyor. Böylelikle aktörler birbirileri ile ilişkilerini güvenlik ikilemi ve güç dengesi doğrultusunda yürütüyorlar. Söz konusu iç savaş ortamlarında her aktör kendi iç dinamikleriyle hareket etmeye başlıyor. Ancak ilişkileri şekillendiren bir diğer unsur da teori kısmında ele alacağımız yapısal denge yaklaşımı olacaktır. Zira aktörler iç savaş ortamlarında hayatta kalabilmek adına çeşitli ilişkiler kurarak güvenlik ikileminden kurtulmayı ve güç dengesini sağlamayı hedeflemektedirler.

BÖLÜM III

TEORİ

Merkezi hükümetin zayıf olduğu ya da ortadan kalktığı durumlarda devlet içindeki farklı kimlik grupları diğer gruplardan da gelebilecek tehditler doğrultusunda hareket ederler. Böylece gruplar sadece karşı çıktıkları merkezi hükümete değil, diğer kimlik gruplarına karşı da hareket tarzı belirlerler. Bunun bir getirisi olarak söz konusu hareket tarzları diğer kimlik gruplarının davranışlarını doğrudan etkileyecektir. Posen, böylesi durumların özellikle post-imparatorluk dönemlerinde ortaya çıktığını ifade eder (Posen, 1993 101). Barry Posen'in de söylediği gibi iç savaşlar aslında yapısal işleyiş bakımından uluslararası sistemi andırır ve savaşan gruplar arasında kurulması muhtemel bir iş birliği uluslararası sistemde aktörler arası kurulan işbirliğine benzer.

Güvenlik tehdidi gibi güç dengesi noktasında da aktörler arasındaki ilişkilerin ve güç dengesinin realist düşüncede olduğu gibi bir istikrar yaratacağını ifade edebiliriz. İç savaş gruplarının kendi aralarındaki ittifak ve çatışmasızlık yani güç dengesi son derece önem arz etmektedir. İç savaş aktörlerinin birbiriyle ilişki içerisine girmeyi öngörmekle birlikte söz konusu ilişkilerin hangi şartlarda ve nasıl gerçekleşeceğini bilmek son derece önemlidir. Üst bir otoritenin olmadığı anarşik ortamlarda kimlik grupları hangi konulardan, ne şartlarda taviz verecek ve bunun sonucunda ne gibi bir fayda elde edecekler bunların hepsi çatışmasızlığın nasıl sağlandığını anlamak açısından son derece önem teşkil etmektedir.

Bir üst otoritenin olmadığı anarşik ortamlarda aktörler diğer aktörlerle ilişkilerinde kendi çıkarlarını göz önünde bulundurmamak zorundadırlar. Zira her bir aktörün self-help kapsamında hareket etmesi gerekmektedir. Bu hareket tarzının hangi koşullara göre belirleneceğini ve ilişkilerin nasıl şekilleneceğini tanımlamada ise güce ve dengeye dair tanımlarda bulunan iki temel yaklaşımla hareket edebileceklerini söyleyebiliriz. Bu makalede tartışılacağı üzere çatışma ortamlarında yer alan aktörler (Balance of Power) Güç Dengesi ve (Structural Balance) Yapısal Denge ışığında hareket ederek çatışmasızlık ortamını kurmaya çalışırlar. Bu noktada ilişkileri domine ettiğini düşündüğümüz ilk etken olan güç dengesi “Ballance of Power” a bakmakta fayda olacaktır.

Güç dengesinden ve yapısal denge teorisinden önce kısaca bir güç tanımı yapacak olursak; güç, Nye'nın tanımıyla hava durumu gibi çok kişinin hakkında konuştuğu fakat pek azının işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır (Nye, 1990, 177) .Güç uluslararası ilişkilerde en temel kavramlardan birisi olmakla birlikte sürekli olarak da realist yaklaşımlara atfedilmiş bir kavramdır. Oysa uluslararası ilişkilerdeki tüm teoriler güce atıfta bulunur. Realist teorisyenlerin güce yüklediği anlam ölçülebilir ve somut manadarken diğer teoriler güce; fikri, kültürel, sosyal ve ticari anlamlar yüklemektedir. Kısaca diyebiliriz ki güç bir şeyi yapma, veya bir başkasına yaptırtma kapasitesidir (Özdemir 2008, 114). Bütün devlet ve devlet dışı aktörler günün sonunda bu kapasiteye sahip olmak isterler ve bütün uluslararası ilişkiler bu kavramın paylaşımı üzerine kuruludur.

Güç dengesi de yine uluslararası ilişkiler disiplininde kendisine en çok atıfta bulunulan kavramlardan birisidir. Kavramın temelleri 1500'lü yıllara kadar dayansa da tam manasıyla 18. yüzyılda kuramsallaştırılmıştır. Tıpkı gücün tanımının tam olarak yapılamadığı gibi güç dengesininin de tanımını net olarak yapabilmek pek mümkün değildir. Ancak siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında çalışan akademisyenler güç dengesini genel olarak üç anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Bunlar: güç dağılımı, çok kutuplu sistemler ve son olarak da dengeleme politikasıdır. (Kadercan, 2014, 325-330). Bu kavramları yakından incelediğimizde ilk tanım olan güç dengesinin güç dağılımına önem verdiği yaklaşımda uluslararası sistemde aktörlerin arasında oluşması muhtemel dengenin stabil kalmasının çok önemli olduğunu, stabilizasyonun sağlanabilmesi ve sistemin sürekli olarak savaşa gitmemesi için aktörler arasındaki güç dağılımının çok iyi ve hakkaniyetli bir biçimde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi takdirde aktörlerden birisi güç dağılımında hakettiğini elde edemediğini düşünmesi durumu sistemi sürekli olarak bir savaşlar silsilesine sokacaktır. Bir diğer taraftan güç dengesinin tasvir edilmesi için kullanılan çok kutuplu sistemlere baktığımızda ise bu noktada ittifaklara ve iş birliklerine atıf görmemiz mümkün olacaktır. Sistem anarşik olduğundan ötürü aktörler gücü tek bir elde toplamak istemez, bunu sağlamak adına çeşitli aktörlerle yakınlaşarak hem güçlerini artırır hem de işbirliği içerisine giderler. Bu gibi gibi bir durumda özetle tüm aktörler karşılıklı olarak işbirliğine giderek güvenlikleri için tedbir almış olurlar. Son olarak da güç dengesinin dengeleme politikası yerine kullanıldığı durumlarda ise aktörlerin kendi güvenliklerini düşünmelerinden ötürü sürekli olarak kendilerinden daha güçsüz aktörlerle işbirliğine gittiğini savunduğu bir tanımlamayla karşılaşmaktayız. Yani sistemde bir aktör güç dengesini sağlayabilmek için kendine göre görece güçsüz bir devletele iş birliği kurarak

güçlü aktöre karşı elini güçlendirir. Böylelikle işbirliğini talep eden aktör kendisini güvenlik anlamında rahatlatmışken, güçsüz olan aktör de bu ilişkiden çeşitli faydalarla çıkacaktır.

Yukarıda üç temel başlıkta incelediğimiz güç dengesi yani “balance of power” kavramı sosyal bilimler alanında elbette pek çok bakış açısına göre farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalardan birisini yapan Morton Kaplan güç dengesini tanımlarken 18. yüzyıldaki klasik güç dengesi anlayışından yola çıkmış ve güç dengesini altı kural ile ilerlediğini ve bu altı kuralın her bir sistem özelinde yeniden inşa edildiğini ifade etmiştir (Kaplan 1960, 242). Kaplan’ın söylediği altı ana başlık ise şu şekildedir:

- “-Çatışmayı kapasitesini yerine müzakere kapasitesini arttırmak
- Kapasiteyi arttırılamıyorsa çatışmaya gitmek
- Temel aktörlerden birisini yok etmektense çatışmaya gitmek
- Sistem içerisinde sivrilerek başat güç olmaya çalışan aktöre karşı gelmek
- Supranasyonel örgütlerle yakın temas içerisinde aktörlerin kısıtlanması
- Kaybetmiş aktörlerin sisteme tekrar dahil olmasına mücadele etmek”

Yukarıdaki altı maddeden ilk ikisi uluslararası sistemin anarşik olduğundan hareketle her devletin kendi kendisine yetmesi gerektiği ve güvenlik riskleri had safhadaysa çatışmadan çekinilmemesi gerektiğini ifade ederken, güç dengesi sisteminde herhangi bir aktörün var olan dengeyi bozmasını engellemek son derece önem arz ettiğini ifade etmektedir. Bu denge bozucu hareketi engelleyebilmek adına da

yine ilk iki maddede belirtilen müzakere kapasitesinin yani aktörün gücünün artırılması gerekmektedir.

Bir diğer yandan Sistemde başat konuma gelmeye çalışan bir aktör mevcutsa bu aktör sistemin diğer aktörleri tarafından engellenmektedir. Bu sayede hiç bir devlet tam manasıyla egemen olamaz. Bu anlayış sayesinde güç görece eşit bir şekilde dağılır ve diğer aktörler kendilerini güvende hisseder. Bir diğer maddede ise bir şekilde yenilmiş bir aktör sisteme dahil edilerek dışlanamamalı, tekrar sistemin bir aktörü olmalarına izin verilmelidir anlayışındadır. Bunun olmadığı durumlarda tekrar bir sistem kurmanın başarısız bir örneği olarak da 1. Dünya Savaşı sonrası dışlanan devletlerden Almanya'nın sivrilmesi ve tüm sistemi alt üst etmesini gösterebiliriz. Savaş sonrası Versay Antlaşması ile uluslararası sistemden tamamen dışlanan Almanya kurulan barışın sürmesini engelleyen en önemli aktörlerden birisi olmuştur. Kaplan'a göre bu tarz durumları engellemek için hiç bir aktör sistem dışına itilerek güçten tamamiyle mahrum edilmemelidir. Tüm bunların yanında Kaplan'ın ifade ettiği üzere sistemde dengeleyici bir aktör de bulunabilir. Her ne kadar baskın güç gibi görünse de güç dengesi sisteminin devamlılığını en çok isteyen ve bunun için çabalayan aktör bu aktördür. Zira başat konumu itibariyle sistem üzerinden en fazla faydayı elde eden de kendisi olacağından sistemin devamlılığını istemesi de son derece rasyoneldir (Kaplan 1957, 684). Söz konusu klasik güç dengesi sisteminin bakış açısına göre aktörlerin öncelikli amacı, dominant tek bir aktörün ortaya çıkmasını engelleyici ittifaklar kurmak, ikincil amaçları ise ittifak içerisindeki aktörlerin kapasitelerini artırmalarına müsaade etmektir (Kaplan 1957, 684).

Kaplan'ın ardından bir diğ er önemli teorisyen Hans Morgenthau'ya baktığımızda uluslararası sistemin tüm ilişkilerini  c ana başlık altında ele aldığını görmemiz mümkün olacaktır. Bu  c başlık g c, g c dengesi ve rasyonalitedir. Morgenthau'ya göre sistemin tek gerçekliği g c tür. Gücün mutlaklığı esas olmakla birlikte aktörler karşısında gücün görece üstünlüğü de son derece önem arz etmektedir (Brown ve Ainley, 2008, 74). Söz konusu bakış açısına göre g c mücadelesi insan var olduğu müddetçe devam edeceğinden barışı sağlayabilecek tek unsur sistem içerindeki gücün aktörler arasında dengelenmesi olacaktır. Morgenthau'ya göre g c dengesinin var olmadığı bir ortamda barış inşa edebilmek ve barışı sürdürebilmek mümkün değildir. G c dengesinin sağlanması ise anarşik olarak tanımlanan bir ortamda hem düşmanlar ile bir denge hali hem de çatışmasızlık durumundaki g clerin dengelenmesi ile mümkün olduğunu ifade eder. Ancak Morgenthau'ya gücü hem mutlak hem görece tanımladığı ve tarif ettiği g c dengesinin belirsizlikleri yüzünden pek çok eleştiri getirilmiştir (Little, 2007, 91).

Bir diğ er düşünür Kenneth Waltz'a göreyse tek bir başat gücün güdümünde bir dünya düzeni sürdürülebilir olmaktan çok uzaktır. Zira anarşik olan sistemde bir aktörün çok g c lenmesi diğ er aktörleri rahtsız edecek ve söz konusu gücün dengelenmesi için diğ er aktörleri harekete geçirecektir (Waltz 1993, 75-76). Ancak Waltz diğ er teorisyenlerden farklı olarak g c dengesinin mutlak surette kurulabileceği görüşünde değildir. G c dengesi sonradan inşa edilmesi gereken bir olgu olmanın yanı sıra çatışmasızlığı en uzun süre sağlayacak olan g c paylaşımıysa çift kutuplu bir düzendir. Aktörler iki başat gücün etrafında çevrelenerek savaştan mümkün mertebe uzak kalacaklardır.

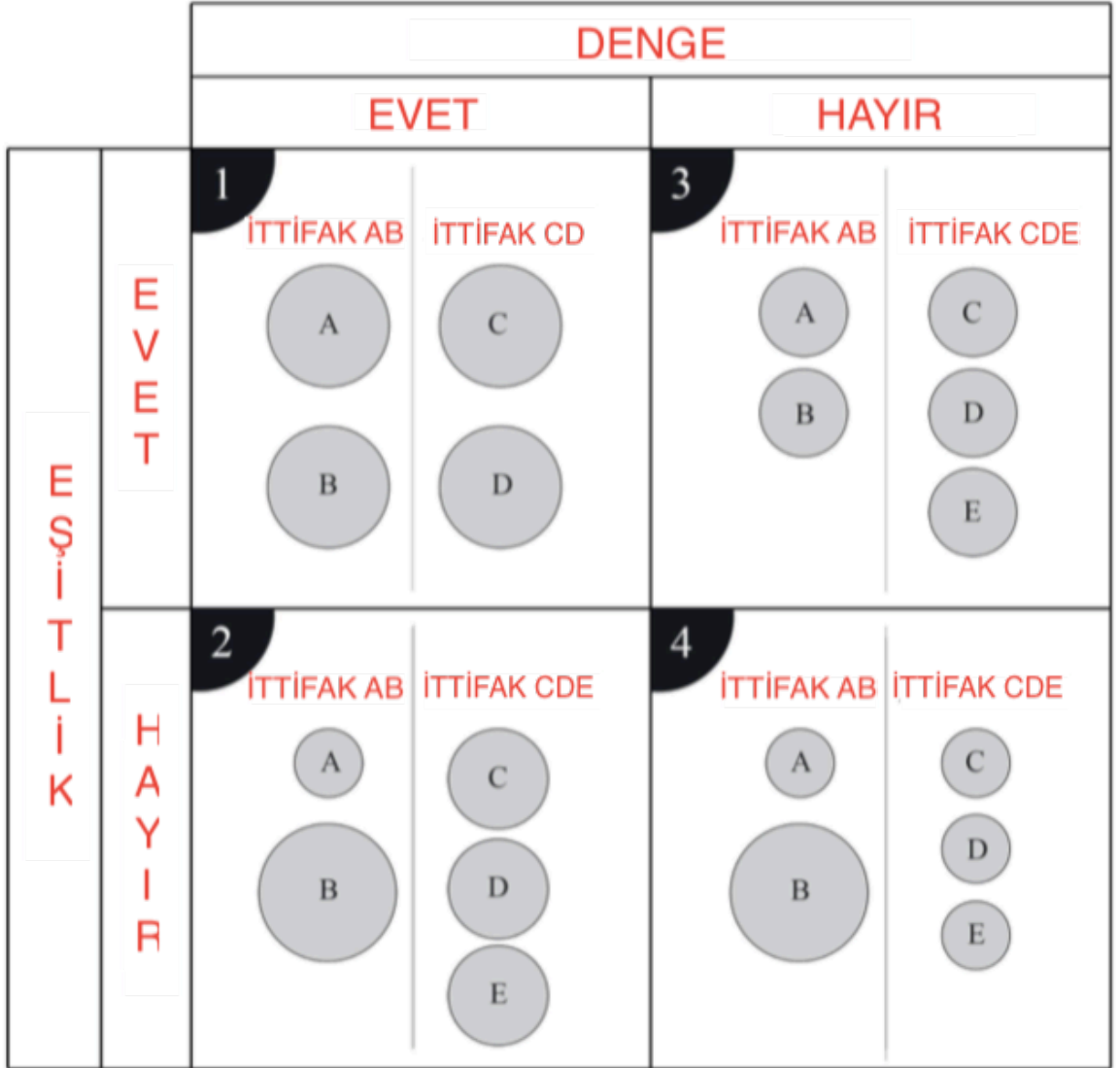
Waltz'un yanı sıra güç ve güç dengesi üzerine çalışmalar yapan bir diğer teorisyen John Mearsheimer devletler arası işbirliğinin sınırlı düzeyde mümkün olduğunu ifade ederek gücün dengelenmesinin uzun vadede çatışmayı engeleyici bir unsur olamayacağını söylemektedir (Mearsheimer 1995, 5-35). Mearsheimer iki kutuplu bir dünya düzeninde ele alınabileceğini aksi durumlarda savaşın kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Bu bakış açısını temellendirmek adına ise Soğuk Savaş döneminin getirdiği çatışmasızlığı göstererek çok kutuplu bir denge arayışının savaşı kaçınılmaz kılacağını vurgular.

Güç dengesi üzerine çalışan bir diğer teorisyen Hedley Bull'a göre uluslararası ilişkileri anarşik bir ortam olarak değil bir düzen içerisinde var olan bir yapı devam ettirmektedir. Bull'un teorisine göre söz konusu düzeni kurup devam ettiren beş yapı mevcuttur. Bu yapılar; güç dengesi, uluslararası hukuk, diplomasi, savaş ve büyük güçler yönetimidir (Bull 2012, 71). Bull güç dengesini ise sistem içerisinde yer alan aktörlerden birisinin baskın gelerek diğer tüm aktörleri tahakküm altına almasını engelleyen kavram olarak tanımlamıştır (Bull 2012, 312). Yani bir aktörün tüm güce sahip olması diğer aktörlerin de mevcut güçten pay istemesi ve buna sahip olmasıyla engellenir. Böylece tek bir aktörün tüm aktörler üzerinde tahakkümünün önüne geçilmiş olur. Ancak buradaki en önemli nokta güç dengesi sistemin bir getirisi olarak ortaya çıkmaz. Aksine aktörlerin tek tek iradelerini ortaya koymaları ve belki de sahip oldukları imtiyazlardan taviz vermeleri neticesinde oluşur (Bull, 2012 107). Güç dengesinin oluşmasıyla birlikte gücün sürekli ona atfedilen negatif yanları da bir şekilde dizginlenmiş olur.

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde güç kavramına yönelik çalışmalar, dahilinde Edward H. Carr ve Hans Morgenthau da önemli bir yer tutmaktadır. Morgenthau, “uluslararası ilişkiler güç mücadelesidir” tanımlamasıyla, gücün uluslararası ilişkileri anlamada temel kavram olduğuna işaret etmiştir. Bir başka deyişle Morgenthau’ya göre, devletler arası ilişkilerin niteliğini anlamanın temel şartı, onların sahip oldukları ya da olmak istedikleri güce bakmaktır. Bu bağlamda güç savaş ya da barışa, çatışma ya da işbirliğine yol açan nedensel bir kavramdır. Ancak Wolfers, neden-sonuç ilişkilerinin güç analizlerinde akılda tutulması gerektiği halde, gücün sadece bir neden-sonuç ilişkisi olmadığını güce yönelik daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Wolfers 1969, 176). Yani Wolfers gücün sadece savaşlara sebebiyet olan ya da savaşların engellenmesine yarayan bir kavramdan ziyade sistem içerisinde çok daha işlevsel bir anlama sahip olduğunu söylemektedir. Böylelikle neden-sonuç ilişkisinden sıyrılarak bizatihi gücün ve güç dengesinin tartışılması gerektiğini ifade etmiştir.

Güç Dengesi ve aktörler arasındaki eşitliğe yönelik olarak oluşturulan tablo Şekil-1’de yer almakta ve güç dengesi ve aktörler arasındaki eşitliğe farklı bir bakış açısı getirmektedir.

Şekil 3.1. Güç Dengesi

Şekil 3.1.'de sol üstte yer alan 1. modele göre benzer miktarda güce sahip dört büyük aktör yer almaktadır. Söz konusu güçler arasında denge ve eşitlik bulunmaktadır. Sol altta bulunan 2. modelde ise baskın güç olarak A aktörü yer almaktadır. A aktörü sistem içerisindeki en az güce sahip olan B aktörüyle ittifak halindedir. İttifaklar bağlamında bir eşitlikten söz edebilmekle birlikte birlikte birlikte sistem dengededir. Sağ üstteki 3. modelde ise yine beş aktör bulunmakla birlikte güç dağılımı ve ittifaklar eşit düzeyde değildir. Bu sebeple sistem eşit ve dengede değildir. Son olaraksa sağ alttaki 4. modele

göre sistemin en büyük iki aktörü ittifak halindedir. Bu nedenle sistem eşit ittifaklara sahip değildir ve dengede değildir.

Çatışmasızlığın sağlanması açısından Model 1 ve Model 2'nin örnek olacağını söyleyebiliriz. Buradan hareketle ise sistemde yer alan aktörlerin kurmuş olduğu ittifakların güç dağılımı açısından eşit olması dengeyi sağlayan yegane faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Güçlerin eşit düzeyde dağılmış olması dengeyi sağlayan faktör olarak Şekil-1'den anlaşılmaktadır. Tablodan hareketle güç dengesi, aktörlerin hareket tarzını belirleyen faktördür demek yanlış bir çıkarım olmayacaktır. Ancak güç ve güç dengesi tanımlarının ardından sistemde dengeyi sağlayacak bir diğer faktör olarak da Yapısal Denge teorisini inceleyebiliriz. Zira her ne kadar güç dengesi ve güvenlik endişesi pek çok kavramı açıklasa da, açıkta kalan alanlar yapısal denge tarafından oldukça net biçimde doldurulacaktır.

2. Dünya Savaşı'nın ardından gittikçe asimetrikleşen güç algısı neticesinde sadece güç dengesi değil aktörlerin düşman algısı da ilişkilerin kurulması ve devam etmesi sırasında önem arz etmeye başlamıştır. İki kutuplu bir sistem içerisinde her ana nükleer savaş tehdidi altındaki ülkeler birbirleriyle ilişkilerini inşaa ederken pek çok değişkeni göz önünde bulundurmamak durumunda kalmışlardır. Zira ABD ve SSCB haricindeki devletler birbirleriyle ilişkilerinde sürekli olarak bu iki bloğu göz önünde bulundurmuşlardır. Soğuk Savaş sonrası dönemde de teknolojinin hızla gelişmesi ve asimetrik tehdit algısı klasik manada güç ve güç dengesi tanımını yapılmasını son derece zorlaştırmıştır. Bu bağlamda güç dengesi daha çok ölçülebilir güç kapasitesi üzerine

odaklanarak aktörlerin toplam gücü üzerinden politika üretildiğini ifade etmekle birlikte, materyal gücün önemine daha çok vurgu yapmaktadır. Ancak iç savaş ortamlarında materyal güç stratejik önemini yitirmeye başlayabilir. Ülke içinde ayaklanma başlatan bir grup siyasal şiddet araçları da kullanabileceği için aktörler sahip oldukları materyal güçlerin ötesinde bir etkiye sahiptirler diyebiliriz. İlişkilerdeki etken güç kapasitelerinden ziyade stratejik ve kitlesel iletişim önem kazanmaya başlamaktadır. Merkezi hükümetlerden materyal güç olarak çok daha alt seviyedeki bir örgüt devletin hantal bürokrasisinden ve sosyal medyanın yaratmış olduğu hızlı haberleşme imkanlarından faydalanarak çok sansasyonel eylemlerde bulunabilir. Bu asimetrik tehdit yöntemiyle iç savaş aktörü günün sonunda bir devlet ile masaya da oturabilir. Bu sebeplerden dolayı çatışmasızlığı sağlamak ve aktörler arasındaki ilişkileri yorumlayabilmek adına klasik anlamda güç dengesi tanımı 21.yüzyıl itibariyle bazı alanları açıklamada eksik kalabilmektedir.

Böylelikle üst otoritenin zayıfladığı toplumlarda ilişkileri düzenlemede “balance of power”ın yanı sıra aktörlerin sistem içerisinde birbirleri ile ilişkilerini açıklayabileceğimiz bir diğer teori de “Structural Balance” olacaktır. Türkçe’ye yapısal denge olarak çevirebileceğimiz kavram literatüre 1958 senesinde Fritz Heider tarafından kazandırılmıştır. Heider toplumda bireysel ilişkileri açıklamada bu kavramı kullanmış ve ilişkilerin hangi gerçekliklerle ilerlediğine dair bazı sosyolojik çıkarımlarda bulunmuştur (Güner ve Koç 2018, 90). Heider, yapısal dengenin sosyolojik çıkarımlarına ilave olarak uluslararası ilişkiler düzleminde ise herhangi bir çalışma yapmamış, daha çok bireylerin toplum içerisinde kıskançlık, anlaşmazlık ve benzeri durumlarına odaklanmıştır. Bireylerin kendi aralarında kurmuş olduğu ilişkilerin de

anarşik ortamda aktörler arasında kurulan ilişkilere benzerlik gösterdiğinden hareketle Heider'in teorisi olan yapısal denge Cartwright ve Harary tarafından siyaset bilimi ve uluslararası ilişkilere uyarlanmışlardır.

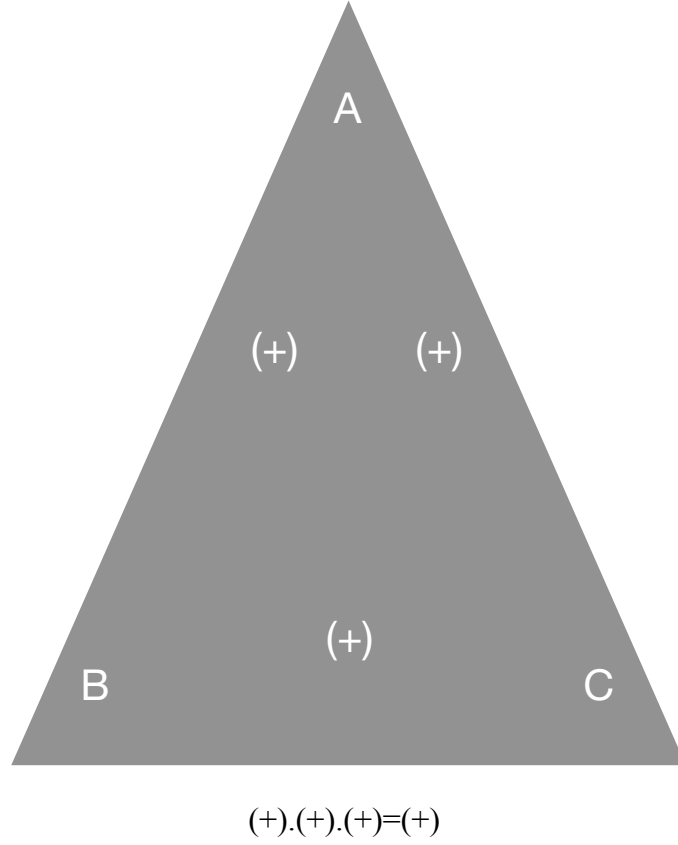
Yapısal denge üzerine çalışan akademisyenler sosyolojik özneler gibi ulusal ve uluslararası aktörlerin de buna benzer ideallerle hareket ettiklerini, sosyolojik ilişkilerin uluslararası ilişkilere benzerlik gösterdiğini ifade etmişlerdir. Yapısal denge teoremi temel olarak şunu söylemektedir. Gruplar arasındaki ilişkilere “Dostumun dostu ve düşmanımın düşmanı benim de dostumdur. Dostumun düşmanı ve düşmanımın dostu benim de düşmanımdır.” kuralları hakimdir (Güner ve Koç 2018, 92). Üç aktörden oluştuğu ön kabul olarak varsayılan böylesi bir yapıda aktörleri bir üçgeni oluşturacak şekilde konumlandırabiliriz. Ayrıca dostluk ve düşmanlık ilişkilerinin tanımlanması sırasında oluşabilecek anlam karmaşalarını engellemek adına aktörler arasındaki dostluk ilişkilerini (+), düşmanlık ilişkilerini (-) olarak simgeleştirmemiz yapısal dengeyi anlamamız açısından kolaylaştırıcı bir yol olacaktır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi üç aktörlü olarak inşa ettiğimiz yapımızın aktörlerinin her biri arasındaki ilişkiyi (+) ve (-) olarak tanımladıktan sonra sistemde yapısal dengeden bahsetmemiz için, üç ilişkinin matematiksel olarak çarpımının bize (+) verdiği durumlarda sistemde yapısal dengenin olduğundan, çarpımın (-) çıktığı durumlarda ise yapısal dengenin bulunmadığından bahsetmemiz mümkün olacaktır. (+) çıkması durumunu denge durumu olarak tarif ederken, sonucun (-) çıktığı durumlar ise teoride bilişsel uyumsuzluğun var olduğu sistemler olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel uyumsuzluğun olduğu sistemlerde yapısal denge teorisi açısından bir takım aksaklıkların olduğunu söyleyebiliriz (Güner ve Koç 2018, 93-94). Söz konusu üçlü sistemin dengede olması için bütün ilişkilerin dostane

yani (+) değer taşıması ise gerekmez. Yapı içerisinde (-) ilişkiler barındırrsa da sonuç (+) ile neticelendiğinde sistemin yapısal dengede olduğunu söylenebilir (Güner ve Koç 2018, 97-99).

Yapısal Denge Teorisi'ne göre kurulan bütün üçgenlerin (+) değere ulaşması gerekmemekle birlikte, neticenin (-) ıktığı durumlardaki dengesiz yapıyı ortadan kaldırmak adına dördüncü bir aktör devreye girerek sistemdeki dostluk-düşmanlık tanımlarını değiştirir ve sistemi (+) yapmaya çalışabilir. Söz konusu dördüncü aktör ise pivot aktör olarak tanımlanmaktadır (Güner ve Koç 2018, 95). Söz konusu pivot aktörler devreye girerek sistem içerisindeki iki aktör ve kendi arasında yeni bir üçgen oluşmasını sağlamak yoluyla ilişkilerin tekrar değerlenmesini ve tüm sistemin (+) ıkmasını sağlarlar (Güner ve Koç 2018, 93). Dört aktörü barındıran bir yapıda karşımıza çıkması muhtemel senaryoları hesaplamada ise $n! / r!(n-r)!$ formülünü kullanabiliriz (Güner ve Koç s.94). Bu formülden n toplam aktör sayısını belirtirken, r, yapısal denge teorisinin üçgenlerinin oluşturulmasında gerekli üç aktörü işaret etmektedir. Söz konusu formülü dört aktör üzerinden uyguladığımıza karşımıza dört adet ilişki çıkmaktadır. Yani dört aktörlü bir sistemde aktörler arasındaki ilişkiyi betimleyebileceğimiz dört adet üçgen oluşturmamız mümkün olacaktır. Yapıda yer aldığı ön kabulünde bulunduğumuz bu dört aktör arasındaki tüm ilişkilerin (+) olması gerekmemekle birlikte sistem içerisinde bir yapısal dengeden bahsedebilmemiz adına dört üçgenin neticesinin de (+) ile sonuçlanması gerekmektedir. Dört üçgenin herhangi biri dahi (-) ile neticelenirse bir dengesizlik durumu yani bilişsel uyumsuzluk vakası olduğunu ifade edebiliriz.

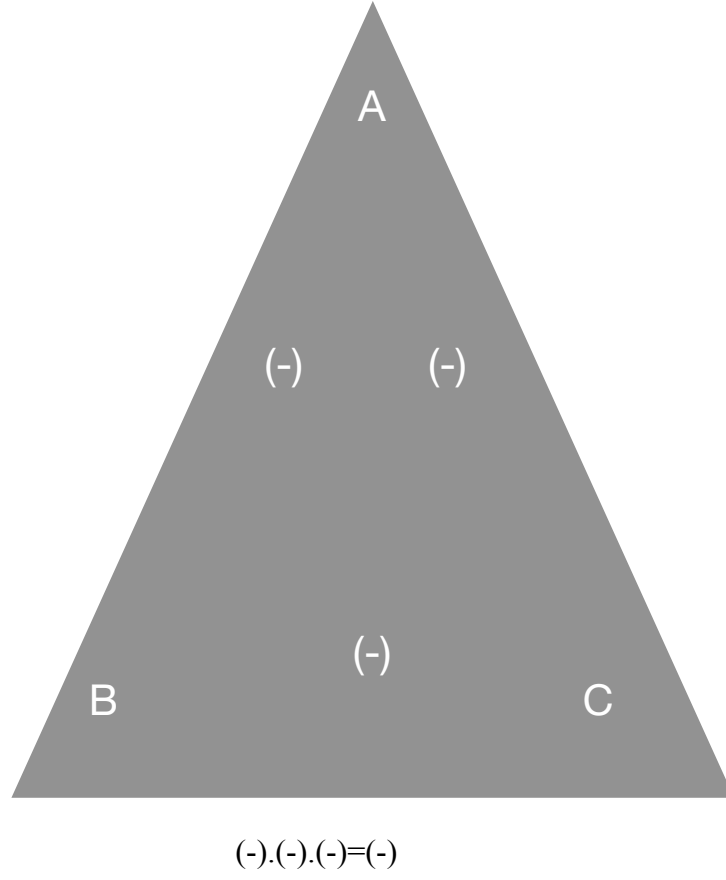
Yapısal Denge teorisini ve “üçgen sistemini” daha iyi anlayabilmek açısından şematize ettiğimizde ise önümüze yalnızca üç aktör arasındaki olası ilişkileri betimleyen dört adet olasılık çıkmaktadır. Bu olasılıklardan hangisinin yapısal dengede olduğunu hangisinin bilişsel uyumsuzluk içerisinde olduğunu anlamak açısından baktığımızda , olasılıklardan ilki aşağıda Şekil 3. 2. aracılığıyla gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Yapısal Denge

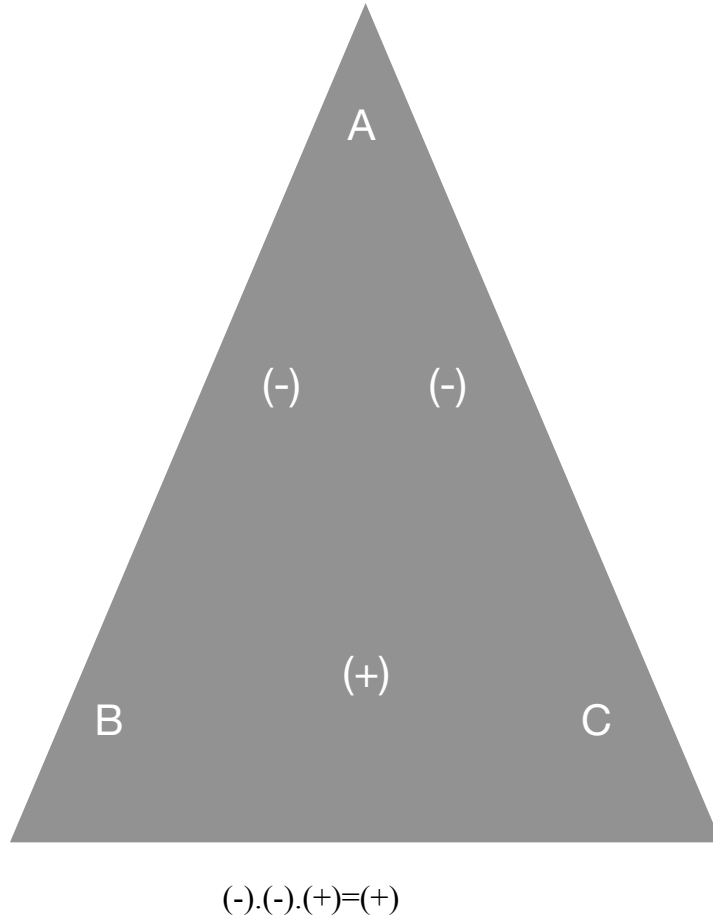
Şekil 3.2’de yer alan ilk olasılıkta sistem içerisindeki bütün ikili ilişkiler dostane bir şekilde gelişmiş ve üç adet (+)’nın çarpımı olarak (+) neticesi karşımıza çıkmıştır. Bu sistemin yapısal dengede olduğunu ifade edebiliriz. Bir diğer olasılık ise aşağıda şekil-3 ile yer alan aktörlerin tümü arasındaki ilişkilerin düşmancıl yani (-) olduğu ihtimaldir.

Şekil 3.3 Bilişsel Uyumsuzluk

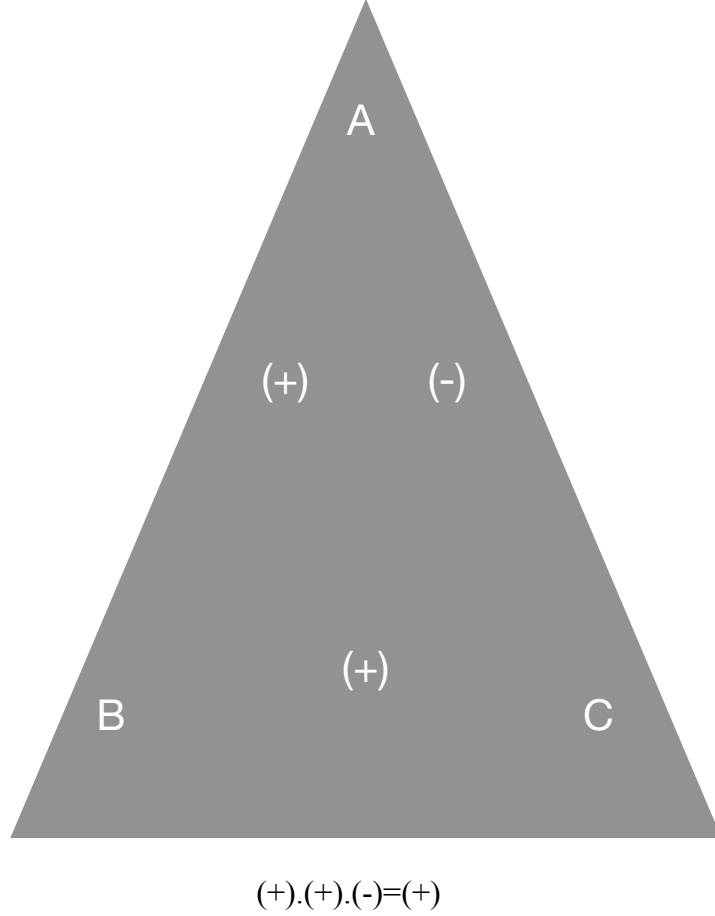
Şekil 3.3 ile şematize edilen ikinci olasılıkta ise tüm ilişkilerin (-) olduğu sistemde yapısal denge bulunmamakta ve bilişsel uyumsuzluk durumu ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda bir pivot aktörün devreye girerek ilişkilerden birisini (+) dönüştürerek yapısal dengeyi kurması ihtimal dahilindedir. Kurulabilecek üçgenlerden bir diğeri ise Şekil3.4 ile gösterilen ve ilişkilerden yalnızca birisinin (+) olduğu durumdur.

Şekil 3.4. Denge Durumu

Şekil 3.4’de tıpkı Şekil 3.2’de olduğu gibi (+) ile neticelenmiş ve yapısal dengenin olduğu bir sistemdir. Bu şekilden anlaşılacağı üzere burada B ve C aktörleri arasında A aktörüne karşı bir ittifak ihtimali söz konusu gözükmektedir. Oluşması muhtemel dördüncü ve son üçgene geldiğimizde ise Şekil 3.5 ile aşağıda yer almaktadır.

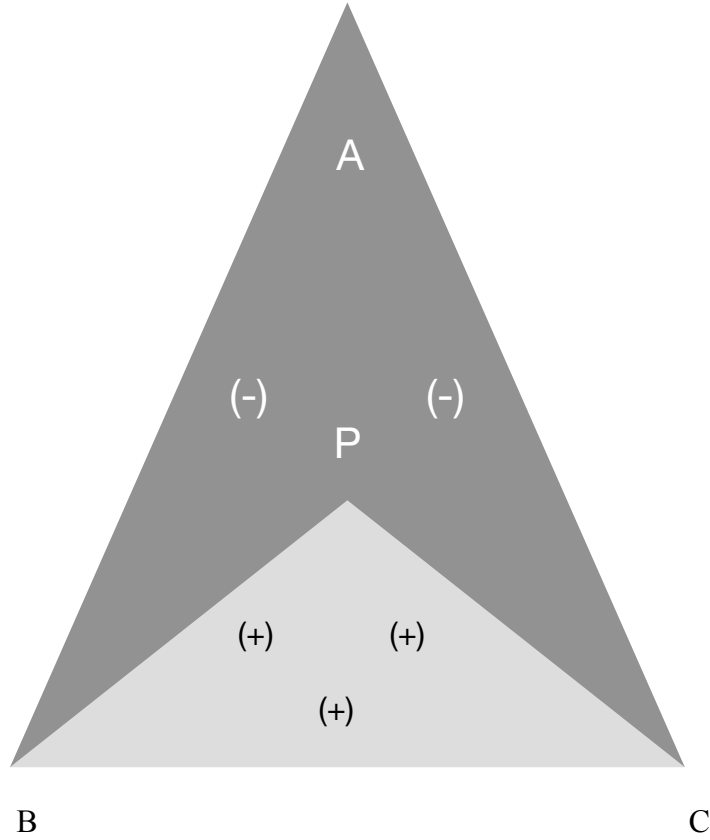
Şekil 3.5. Bilişsel Uyumsuzluk-2

Şekil 3.5 ile şematize edilen son üçgende ise ilişkiler içerisinde yalnızca bir tane (-) bulunmaktadır. Bu durum tıpkı şekil 3.3’de yer aldığı gibi bilişsel uyumsuzluğa yol açacak ve sistemde yapısal dengeden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu gibi durumlarda bir pivot aktörün devreye girerek ya (-)’lerden birisini (+)’ya çevirmesi ya da tam tersini gerçekleştirmesi beklenebilir.

Şekillerden de hareketle özetle yapısal denge yaklaşımına göre üç aktörlü bir sistemde kurulması muhtemel ilişkiler bütünü yukarıda şematize de edildiği üzere dört adettir. Söz konusu ilişkilerin (-) yani dengesizlik ile sonuçlandığı durumlarda pivot aktör devreye girerek yapıyı dengeye getirebilir. Şekil 3.3'e pivot aktörün girdiği durum Şekil3.6'da şematize edilmiştir.

Şekil 3.6. Pivot Aktörün Devreye Girmesi Durumu

Şekil.3.6’da da gözlemlenebileceği üzere üzere bilişsel uyumsuzluk durumunda devreye giren P aktörü, B ve C aktörleri ile (+) ilişki kurduğundan B ve C aktörlerinin arasındaki ilişki de (+) haline gelmiş ve sistemin toplam değeri (-)’de (+)’ya dönüşmüştür. Böylelikle P aktörü sayesinde bilişsel uyumsuzluk durumu ortadan kalkmış Şekil3.2’deki üçgen Şekil3.6’daki duruma evrilmiş sistem içerisinde yapısal denge oluşmuştur. Ancak bir üçgenin (+) konuma geçmesi tüm sistemin dengede olduğunu söylememiz için yeterli değildir. Zira dört aktörlü kabul ettiğimiz bir sistemde dört üçgen oluşacaktır ve tüm üçgenlerin (+) neticelenmesi yapısal denge için ön şart olarak karşımıza çıkmaktadır.

Teori kısmından hareketle daha önce ifade ettiğimiz gibi literatürde uluslararası ilişkilere atfedilmiş güç dengesi ve yapısal dengenin, bölünmüş toplumlarda kimlik grupları arasındaki ilişkileri de domine ettiğini söyleyebiliriz. İç savaşları engellemek veya barışı kurmak için demokratik ve kurumsal reformların yetersiz kaldığını, iç savaş aktörlerinin ilişkilerini “balance of power” ve “structural balance” anlayışıyla devam ettirdiğini ifade edebiliriz. Söz konusu anarşik ortamda iç savaş grupları merkezi otorite ve diğer gruplarla ilişkilerinde göz önünde bulundurduğu bu kavramlar, anarşik ortamda çatışmasızlığın nasıl sağlanabileceğini anlamamızın en kolay yoludur. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yukarıda açıkladığımız teori kısımlarından hareketle 2011’de başlayan Suriye iç savaşına değinilecek, iç savaş aktörlerinin mevcut durumları ve Suriye’de gerçekleşen çatışmalar, güç, güç dengesi ve yapısal denge teorileriyle ele alınacaktır.

BÖLÜM IV

SURIYE İÇ SAVAŞI

Arap coğrafyası 2011 yılında başlayan halk hareketleriyle birlikte siyasi ve sosyal bir değişim sürecine girmiş, Ortadoğu coğrafyasında yer alan ülkelerin vatandaşları sokak hareketleriyle birlikte hak arayışı içerisine girmişlerdir. Halk, bir ailenin yönetimi ve tek adam rejimlerine karşı demokrasi arayışlarını sokaklarda gerçekleştirdikleri eylemlerle gündeme getirmiştir. Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç Tunus, Mısır, Libya ve Yemen’de iktidarların değişmesine yol açmıştır. Yönetimin değişmediği Arap ülkelerinde ise halkın taleplerinin ayaklanmaya dönüşmesini engellemek maksadıyla iktidarlar, siyasi reformlara ve halihazırdaki rejimlerin devamlılığını sağlayabilmek adına maddi destek arayışlarına yönelmişlerdir. Söz konusu süreç Aralık 2011’de Tunus’ta üniversite mezunu bir seyyar satıcı olan Muhammed El-Buazizi’in kendini yakmasıyla başladığı kabul edilmektedir. Devam eden süreçte Mısır Tahrir Meydanı’nda süren halk hareketleri Mısır’ı uzun yıllar yöneten Hüsnü Mübarek’in istifasıyla sonuçlanmıştır. Libya’da ise Kaddafi’ye karşı baş gösteren halk hareketleri silahlı çatışma haline evrilmiş NATO riyasetinde uluslararası koalisyon güçlerinin müdahalesi neticesinde Kaddafi’de devrilmiştir. Devamında Yemen’de de devlet başkanı Abdullah Salih görev ve yetkilerini devretmiştir (Oğuzlu 2011, 12-15).

Başlangıçta demokratik göstergelerin ve insan haklarının yükselmesini temsil eden Arap Baharı yukarıda bahsettiğimiz ülkelerde amacına ulaşmış gözükse de, bölgede yer alan ve Rusya’nın Akdeniz’de mukim tek askeri üssüne ev sahipliğini

yapan, İnan'ın coğrafyadaki tek müttefiki Suriye için özgürlük arayan halkın başarısıyla sonuçlanmamıştır (Şen 2013, 71-74).

Suriye'deki ayaklanma ve iç savaşın detaylarını anlamak adına Suriye'nin siyasi ve ekonomik yapısına yakından baktığımızda Fransa'dan 1946 yılında bağımsızlığını kazanan ülkede sık sık yapılan askeri darbeleri ve istikrarsızlığı görmemiz mümkün olacaktır. 1963'de yapılan son askeri darbeyle birlikte Baas Partisi iktidara gelmiştir. Muhalefeti tasfiye eden Hafız Esad 1971'de iktidara gelmiştir. Ülkedeki bütün kurumlar üzerinde mutlak bir hâkimiyet kuran Hafız Esad, aynı anda devlet başkanı, başkomutan ve Parti genel sekreteri olmuştur. Esad, meşruiyetinin devamını sağlamak için de ülkede yedi yılda bir seçim yapmıştır. Toplumun mezhepsel bir yapısını oluşturan Nusayriler Hafız Esad yönetiminde dini bir mezhep olmaktan çok öte ülkenin siyasi ve ekonomik mekanizmalarında etkin bir konum kazanmıştır. Yönetim ülkenin her alanında Nusayrilerce kadrolaşmaya gitmiş, ülkeyi etnik ve mezhepsel farklılıklar üzerine yönetmiştir.

Hali hazırda merkezi hükümetin lideri olan Beşar Esad, babasının ölümü üzere Temmuz 2005'de göreve başlamıştır. Elbette bu iktidar devri her ne kadar demokratik görünse de Beşar Esad'ın iktidara gelebilmesi için anayasal değişiklikler de dahil olmak üzere pek çok değişiklik yapılmıştır. İktidara gelen Beşar Esad babasında devraldığı cumhurbaşkanlığının ilk yıllarında reformsal bazı düzenlemeler yapsa da tıpkı babası gibi etnik ve mezhepsel bir yönetim tarzı benimseyerek ülkede yer alan muhalif sesleri sindirmeye çalışmıştır. Ülkedeki muhalifleri temsil eden Şam Deklarasyonu bir takım

boykotlarda bulunsa da Suriye'nin demokratikleşmesi adına söz konusu çağrılar yetersiz kalmıştır (Şen 2016, 57-59).

Suriye demografik olarak son derece heterojen bir toplum yapısına sahiptir. Nüfusun yaklaşık %90'ı Arap, %9'u Kürt ve %1'i de diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Halkın %74'ü Sunni %13'ü Nusayri, %10'u Hıristiyan ve %3'ü Dürzidir. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere ülkeyi yöneten etnik grup ülkenin %13'lük kısmını oluşturmaktadır. (Şen 2016, s.60) Ayrıca öte yandan Suriye'de etnik dağılım ise %90 Arap, %7 Kürt %diğer etnik unsurlardan oluşmaktadır.(Şen 2013, 66) Türkiye'nin en uzun sınır komşusu olan Suriye'de yıllardır ülkeyi yöneten Baas rejimine karşı olarak başlayan halk hareketleri; yürüyüşlerle başlamış ve yapısal reformlar ve daha fazla hak arayışı içermektedir. Ancak merkezi otorite bu hareketliliklere çok sert biçimde karşılık vermiş, direnmeye devam eden muhalifler ile merkezi yönetim arasında silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Yönetimi babası Hafız Esad'dan devralan Beşar Esad'ın bu tavrı çatışmayı körüklemiş ve günümüze kadar onbinlerce insanın ölmesi ve milyonlarca insanın ülkeyi terk etmesi ile sonuçlanmıştır (Şen 2013, 65-70).

Ülkede yer alan merkezi hükümete karşı Özgür Suriye Ordusu'nun oluşması ve Beşar Esad'ın kontrolündeki askeri güçlerin oluşan muhalif birliklerle çatışması, halk hareketliliği olarak başlayan olayların bir iç savaşa dönüşmesine vesile olmuştur. Arap coğrafyasında başlayan hareketliliğin ilk zamanlarında Suriye yönetimi söz konusu eylemlerin kendi ülkelerini etkileyeceğine pek de ihtimal vermemiş aksine söz konusu hareketliliklerin yeni bir çağın başlangıcı olarak betimlemişlerdir.(internet sitesi) Ancak gösterilerin Şubat 2011'de Suriye'de yer alan Der'a da başlaması ve ülkenin diğer

bölgelerine de hızla yayılması ile birlikte Esad yönetimi bir takım önlemler almaya başlamıştır. Göstericilere kolluk kuvvetlerinin sert müdahlesi ile karşılık veren merkezi otorite bir bakıma krizin büyümesine de vesile olmuştur. Büyüyen tepkiler neticesinde hareketlilikler ülkenin büyük şehirleri ve meydanlarına taşınmıştır. Büyüyen isyan halkası ile birlikte iktidarda yer alan Beşşar Esad muhaliflerin bazı taleplerine yasal zemin kazandırmış, bazı reformlar gerçekleştirmiş ve vaadlerde bulunmuştur. Ancak yapılan reformları yetersiz bulan ve vaadlerin gerçekleşmeyeceğini öne süren gruplar hak arayışlarını sürdürmüş ve çatışmalar artmıştır. Bu durumdan hareketle merkezi hükümet Kürt kökenli Suriye vatandaşların ayaklanmaya katılmasını engellemek amacıyla ülkenin kuzeyinde PKK ve PYD ile işbirliği sağlamış bu grubu yanına çekmeye çalışmıştır. Bu işbirliğinden sonra Suriye’de gösteriler ile başlayan halk hareketlilikleri form değiştirerek farklı bir nitelik kazanmıştır.

Reform ve daha fazla demokrasi talep eden halk Baas rejiminin iktidardan uzaklaşmasını talep etmeye başlamış, artan çatışmalarla birlikte Baas rejiminin meşruiyetini kaybettiğini ve tüm Baas yetkililerinin yargılanmasını talep etmeye başlamışlardır. (Şen 2016, 197) Böylelikle ulusal ölçekli bir hak arayışı tüm dünyayı ilgilendiren bir mesel haline gelmiş bölgedeki mezhepsel sunni-şii anlaşmazlığını artırmış, bölgede yer alan PKK/PYD’ye daha rahat bir hareket alanı sağlamış ve radikal dinci terör örgütü IŞİD’in kendisine rahat bir hareket alanı sağlamsına sebebiyet vermiştir. Suriye’deki halk hareketliliğinin barışçıl gösterilerden nasıl çatışmaya evrildiğine dair değişim şekli aşağıda yer almaktadır. (Şen 2016, 200)

“-Suriye halkı aşağılanamaz.

-Hepimiz Dera’dayız.

- Barışçıl devrim, barışçıl devrim!
- Ey Beşşar çekil!
- Ey Mahir Esed çekil! Ey vahşi katliamcı!
- Halk rejimin düşmesini istiyor.
- Hiç bir görüşme ve pazarlık yok!
- Hepimiz ölsek de rejim devrilecek!
- Halk İslami bir nizam istiyor.
- Halk hilafet istiyor!
- Ey Obama bu devrim İslami'dir!"

Yukarıda yer verdiğimiz sloganlardan da anlaşılacağı üzere, gösteriler barışçıl başlayarak uluslararası kamuoyunda dikkat çekmeye çalışmış, belki de Libya örneğinde olduğu gibi bir insani müdahale ile çözümlenebilecek konumdayken, uluslararası toplumun doğrudan yardım etme noktasında çekimser kalması sebebiyle sahada radikal dini örgütler ve etnik azınlık gruplar aktör olarak büyük yer tutmaya başlamış, direniş Arap-Kürt, Şii-Sunni çatışması halini almıştır. (Şen 2016, 72).

Suriye'deki iç savaşta yer alan gruplar Haziran 2011'de Antalya'da bir araya gelmiş, Ağustos 2011'de İstanbul'da Suriye Ulusal Konseyi kurulmuştur. (Şen 2016, 204) Bu noktada Rusya ve Suriye arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin sebeplerini anlamak için yakın geçmişe bakmamız yeterli olacaktır. Suriye ve Rusya'nın tarih boyunca yakın ilişki içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş döneminde Ortadoğu üzerinde etkin olmak isteyen SSCB Baas Rejimi ile yakın ilişkiler inşaa etmiştir. Zira kurulan İsrail devleti ile ABD'nin

yakın ilişki içerisinde olması SSCB'yi beka müttefikler aramaya itmiştir. Pan-Arabizm ve Sosyalizm gibi ideolojiler benimseyen Baas Rejimi SSBC'nin de desteğini alarak meşruiyet alanını geliştirmiştir. SSCB'nin Ortadoğu'daki önceli hedefi ABD'nin kendisine karşı yürüttüğü "çevreleme politikası"nın etkilerini azaltmak ve bölgede ABD hegemonyasını kırmaktır. Soğuk Savaş sonrası SSCB'nin dağılması ve 1999'da Putin'in başa gelmesiyle birlikte Rus dış politikasının önemli bir aktör haline gelen Suriye, Rusya'dan silah almış, borçlarını yapılandırmış ve çok sayıda işbirliği anlaşması imzalamış ve tıpkı Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi bölgedeki etkisini arttırmıştır. Putin, SSCB zamanında olduğu gibi bölgedeki rejimleri destekleyerek, onlara silah satarak, bazı ülkelerin SSCB zamanından kalan borçlarını silerek ve özellikle enerji alanında olmak üzere yeni iş birlikleri oluşturarak 21. Yüzyılda bölgedeki etkisini yeniden artırmıştır (Akgün 2012, 40-42).

İki devlet arasında süregelen tüm bu iyi etkileşimlerin yanı sıra Rusya için Suriye'de Esad Rejimi'nin devamını önemli kılan bir çok husus daha mevcuttur. Suriye'de Baas Rejimi'ne karşı gerçekleşmesi muhtemel bir İslami Devrim neticesinde Rusya topraklarında yaşayan 20 Milyonu aşkın Müslüman'ın etkilenebileceği ve Rusya'ya karşı taleplerde bulunabileceği endişesi, Tarsus Limanı'nın Rusya için Ortadoğu coğrafyasında son derece stratejik öneme sahip bir noktada konuşlanmış olması, Rusya'nın Suriye üzerinden ABD ve dünya kamuoyuna güç gösterisinde bulunması gibi hususlar da mevcuttur (Şen 2016, 524).

Suriye'nin İran'la olan yakın ilişkileri, uluslararası sistemde izole olmasına sebebiyet verse de bölgede güçlü bir aktör haline gelmesine vesile olmaktadır. Zira

Suriye'nin İran, Lübnan'da Hizbullah ve Filistin'de Hamas ile kurmuş olduğu ilişkiler bölgedeki karşılıklı bağımlılığını artırmaktadır (Colombo 2011, 4).

2011 yılından sonraki gelişmeler göz önüne alındığında, demokratikleşme hareketi olarak başlayan ancak bir iç savaşa dönüşen halk hareketliliğinden bahsetmemiz mümkün olacaktır. Suriye'de 2011 yılında başlayarak günümüze kadar devam eden iç savaşın önemli aktörleri arasında YPG, IŞİD, ve ÖSO'yu görebiliriz. Bu üç aktör yaptıkları stratejik ya da taktik hamlelerle iç savaşı etkileme yetisine sahip olan aktörlerdir. Mezkur üç aktörün yanı sıra ülkedeki hakimiyet alanı azalan Merkezi Hükümeti'de ŞAM olarak betimleyebiliriz.

Çalışmamızın bir sonraki kısmında, Suriye'de bu üç aktör ve merkezi hükümet arasındaki ilişkilerden hareketle teori kısmında ele aldığımız yapısal denge Suriye iç savaşına nasıl uygulanabilir ve yapısal dengeden bahsedilebilir mi soruları tartışılarak, Suriye iç savaşı güç dengesi ve yapısal denge teorisiyle açıklanmaya çalışılacaktır. Teori kısmında belirtildiği üzere söz konusu dört aktör $n! / r!(n-r)!$ formülüne yerleştirildiğinde $4! / 3!(4-3)!$ işleminin sonucu olarak dört adet birbirinden farklı üçgen oluşmaktadır. Bu üçgenlerin dengede olup olmadığı bir sonraki bölümde ele alınacaktır. Yapısal denge teorisi açısından elde edeceğimiz dört üçgenin de (+) olması durumunda bir dengeden söz edebileceğimizi teori kısmında da belirtmiştik. Ancak mevcut dört aktör üzerinden çalışmamıza devam edeceğimiz için pivot aktör kullanılmayacak oluşan üçgenin değeri nasıl elde edildiyse ilave bir ilişki ile incelenmeden direkt olarak ortaya çıkan değerle sistemde yerine konulacaktır. Söz konusu üçgenlerde şematizeyi kolaylaştırmak adına YPG Y, IŞİD I, ÖSO, Ö ve ŞAM Ş harfleriyle kısaltılacaktır.

Yapısal denge teorisine göre Suriye iç savaşına yönelik olarak oluşturduğumuz üçgenleri sırasıyla tek tek ele aldığımızda birinci olarak YPG, IŞİD ve ÖSO'nun ilişkileri yani YİÖ üçgeniyle başlayabiliriz.

YPG kısaltmasını kullandığımız Halk Koruma Birlikleri Suriye içerisinde yaşanan kaotik ortamı fırsat bilerek ortaya çıkmış ve kendisini Suriye'de en büyük azınlık grubu olan Suriye Kürtlerinin temsilcisi ve hamisi olarak tanımlamıştır. Söz konusu kaos ortamında Esad Rejimi'ne yönelik mücadele ile ortaya çıkmış olsa da kendisinin PKK'dan ayırmış ve aynı topraklar üzerinde çıkar iddia ettikleri için IŞİD ile sürekli bir çatışma ve gerilim içerisinde olmuşlardır. Örgütün bu denli IŞİD ile çatışması ABD başta olmak üzere bölgede IŞİD ile mücadele eden devletlerce desteklenmiş ve YPG meşruiyet ve destek kazanmıştır (Acun ve Keskin, 2016, 7-10). Örgütün söz konusu desteği de arkasına alması neticesinde Suriye'de Kürtlerin temsilcisi konumuna gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Her ne kadar diğer Kürt grupları ilk etapta bu temsiliyete karşı çıkmış olsa da bölgedeki aktörlerin IŞİD karşısında desteklediği YPG, Kürtlerin temsilcisi konumuna kaçınılmaz bir şekilde geçmiştir. (Köylü, 2018, 77) Bu bağlamda ABD YPG'ye yardımlarını meşrulaştırırken de IŞİD ile mücadelenin bir parçası olarak tanımlayarak bu başlık altında örgütün kendisini güçlendirmesini sağlamıştır. Örgütün kendisini diğer gruplardan ayırıştırarak tanımlaması ŞAM yönetiminin de yararına bir hareket alanı sağlamış ve YPG ve ŞAM arasında IŞİD ve ÖSO'ya yönelik olarak üstü kapalı da olsa bir anlaşma sağlanmasını sağlamıştır (Köylü 2018, 83).

Oluşturduğumuz üçgen içerisindeki bir diğer aktör olan IŞİD'i incelediğimizde ise; Aralık 2011'de ABD askerlerinin Irak'tan tamamıyla çekilmesi, dönemin Irak Devlet Bakanı olan Nuri El Maliki'nin sunni halk üzerindeki baskısını iyiden iyiye artırmasının neticesi olarak bazı Sünnilerin radikal islamcı El-Kaide'ye yeniden yaklaşması ve Suriye'de halk hareketliliği olarak başlayan olayların iç savaşa doğru evrilmesi sebebiyle oluşan otorite eksikliğinden faydalanan IŞİD'in hem bünyesinde barındırdığı militan sayısında hem de gerçekleştirdiği eylemlerinde gözle görülür bir artış görülmüştür. IŞİD lideri Ebu Bekir el-Bağdadi 2013 Nisan'da yayınladığı bir mesajda, kendilerini Suriye El-Kaidesi olarak tanımlayan Nusra Cephesi ile birleşerek örgütün adının "Irak-Şam İslam Devleti" yani kısaltma adıyla IŞİD olarak değiştirildiğini duyurmuştur. Merkezi EL-Kaide lideri Zevahiri söz konusu duruma destek vermese de Irak El-Kaidesi bu açıklama ile birlikte kendi hinterlantına Suriye'yi de ilave etmiştir (Gürler ve Özdemir 2014, 119-120).

Örgütün 2012'de Suriye cephesinde gerçekleştirdiği terör eylemleri ile savaşa El-Kaide'nin de katılımına sebep olan Nusra Cephesi'nin Haleb ve Şam'de gerçekleştirdikleri ve çok sayıda insanın ölümüyle sonuçlanan bombalı saldırılarının yanı sıra, Suriye'nin Kuzeyi'nde yer alan pek çok şehirde askeri başarı elde etmesi Irak El-Kaide'si lideri Ebu Bekir Bağdadi'nin de Nusra Cephesi'ne ve elde ettiği güce dair ilgisini cezbetmiştir. Sahip olduğu etki alanını Irak'ın daha da ötesine taşımak isteyen Irak İslam Devleti lideri Ebu Bekir Bağdadi yaptığı yeni hamlesiyle Suriye iç savaşında başka bir aktör ve tartışma konusu yaratmakla birlikte ortadoğu coğrafyasındaki El-Kaide varlığı için de yeni bir tartışma ve anlaşmazlıkların başlamasına sebep olmuştur. Nisan 2013'te el-Kaide'nin ideolojik temellerine yakın internet sitelerinde hızla yayılan

bir videoya göre Irak El-Kaidesi sözde lideri Ebu Bekir Bağdadi, yaptığı açıklamada Nusret Cephesi'nin açıklamayı yaptığı tarih itibariyle Suriye'de İslami kurallara göre yönetilen bir devlet adına mücadele eden bir uzantıları olduğunu ve Nusret Cephesi ve Irak İslam Devleti'nin "Irak Şam İslam Devleti" yani IŞİD adı altında birleştiğini ilan etmiştir (Gürler ve Özdemir 2014, 136) .

Fakat Bağdadi'nin söz konusu bu ilanı hem Nusra'nın mevcut lideri Colani tarafından hem de El-Kaide Merkezi lideri Zevahiri tarafından reddedilmiş ve yoğun bir tepkiyle karşılanmıştır. Ebu Bekir Bağdadi'nin yapmış olduğu açıklamalardan yaklaşık bir hafta sonra Nusra Cephesi lideri Colani'nin Nusra Cephesi'nin Şeyh Eymen El-Zevahiri'ye biatını duyurduğunu ifade etmiş ve Irak İslam Devleti'ne yürüttükleri mücadelede saygı duymakla birlikte Ebu Bekir Bağdadi'nin yapmış olduğu ilan ile alakalı kendilerinin bir ilgilerinin olmadığını, söz konusu hususlar hakkında haberdar da edilmediklerini; Irak İslam Devleti'ne Nusra Cephesi olarak saygılarının aynıyla devam etmekle birlikte kendi gruplarının adında, bayraklarında ya da bağlılıklarında bir farklılık olmayacağını ifade ederek Ebu Bekir Bağdadi'nin açıklamasını yalanlamıştır. . (Gürler ve Özdemir 2014, 134-136) Aralık 2013'te El Cezire isimli televizyon kanalına bir röportaj veren Colani, 2011 yılında Nusra Cephesi'ni kurduklarında yalnızca 7-8 savaşçı olduklarını geçen süre zarfında doğru yolda olduklarının bir işareti de olarak sayılarının son derece arttığını ve bölgedeki en güçlü grup haline geldiklerini, bunun Nusra Cephesi'nin bir başarısı olduğunu ifade etmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Colani, Nusra Cephesi'nin IŞİD'e katılımına soğuk bakmaktadır(Gürler ve Özdemir 2014, 136-137) . IŞİD'e karşı bu yaklaşım ise bir kaç adet savaşçı ile yola çıkarak Suriye'nin en güçlü birliğine dönüşmüş olan ve yoktan var edilmiş bu yapının

yöneticilerinin Ebu Bekir Bağdadi'nin buyruğu altına girmek istememeleri oldukça anlaşılabilir bir durumdur.

Nusra Cephesi'nin IŞİD'e mesafeli tavrına Zevahiri'den destek gelmiş olsa da Ebu Bekir Bağdadi kendisi örgütünün hak olduğunu iddia etmeye devam etmiştir. Yani Bağdadi IŞİD'i güçlendirebilmek adına Merkezi El-Kaide liderine de itaatsizlikte bulunmuştur. Bu husus radikal islam içerisinde pek görülmesi de Bağdadi'nin bu tutumunu eylemler ve sosyal medya hesaplarıyla desteklemesi örgütü birden El-Kaide'den bağımsız, son derece radikal ve hızla büyüyen bir örgüt haline çevirmiştir.

IŞİD'in Suriye İç Savaşı'na birden ve son derece hızlı bir şekilde dahil olması Suriye ile ilgili tartışmalarda yükselen "aşırı grupların bölgesel hakimiyeti" artıyor tezinin daha da fazla dillendirilmesine sebebiyet vermiştir. Bu tavırda IŞİD'in bölge halkının yanı sıra diğer muhalif gruplara karşı dikte edici ve otoriter tavırlarının yanında propaganda amaçlı yayınladıkları rejim askeri ve taraftarlarının canice infazları gibi görüntülerin ortaya çıkardığı tepki de son derece etkili olmuştur (Gürler ve Özdemir 2014, 137-138). IŞİD'in radikal ve daha önce eşi benzeri görülmemiş yöntemler kullanarak gerçekleştirmiş olduğu söz konusu bu eylemlerin video paylaşım siteleri ve sosyal medya platformlarına servis edilmesinin altında IŞİD tarafından bakıldığında savaşın diğer aktörlerinin moralini bozmak ve hatta korkutmak gibi düşünceler yer aldığını söyleyebiliriz. Fakat aynı görüntülerin savaşa taraf olan veya savaşın dışındaki üçüncü taraflar açısından farklı bir algı yarattığını görmekteyiz (Gürler ve Özdemir 2014, 138). Radikal islam yanlısı olsun olmasın Suriye'deki tüm sosyal medya platformlarında IŞİD'in son derece profesyonelce hazırlanıp servis edilen videolarının

yer aldığını görebiliriz. Söz konusu bu videolar, farklı gruplarca Suriye'deki savaşın bir ölüm kalım savaşı olduğunun ve IŞİD'e esir düşmektense savaşırken ölmenin kendileri için çok daha hayırlı olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Zira servis edilen görüntüler son derece canice ve insaniyetten ve savaş ahlakından uzak görüntülerdir. Batı medyasında ise IŞİD tarafından servis edilen bu görüntüler Suriye'nin radikal grupların etkisi altına girebileceği korkusunu yaymakta ve Esad rejiminin kalmasının radikal grupların gücü eline almasından çok daha iyi bir durum olduğu tezlerinin üzerine inşa edilebileceği bir algı ortamı oluşturmaktadır (Gürler ve Özdemir 2014, 140). Böylelikle Suriye iç savaşında aktörlerden birisi haline gelen IŞİD uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmekte ve kendisine karşı pek çok aktörü içerisinde barındıran bir uluslararası koalisyonun oluşmasına neden olabilmektedir. Zira IŞİD'in ulusal ve uluslararası düzeyde yaymış olduğu korku ve endişe IŞİD'in herhangi bir işbirliğine gidilemeyecek bir aktör olduğu algısı yaratmaktadır.

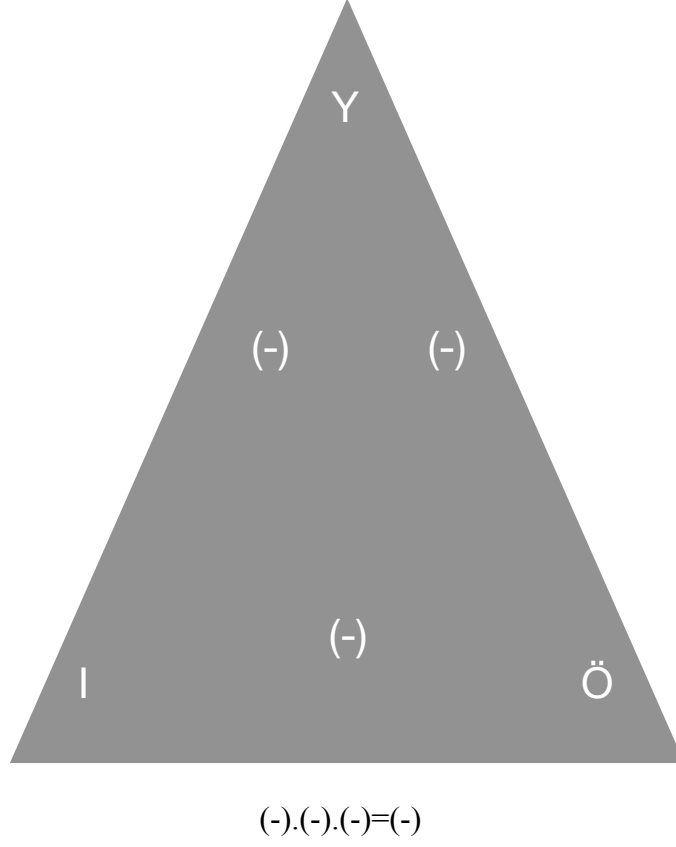
IŞİD'in Suriye'nin de büyük bir bölümüne sahip olduğu topraklar üzerinde hak iddia etmesi ve meşruiyetini Esad rejiminin karşısında yer aldığı İslam'ın bir koluna dayandırması Suriye karşıtı bir politika izlemekle birlikte YPG'nin kontrolü altındaki bölgelerde güçlenmesi ve kendisine aidiyet sağlaması IŞİD'in Kürtlerin bölgedeki temsilcisi olarak kendisini tanımlayan YPG ile sıcak çatışmaya girmesi ile neticelenmiştir. Zira yukarıda da değindiğimiz üzere IŞİD'in yürüttüğü propaganda çekimser grupların bile hayatta kalmak adına IŞİD karşıtı gruplarla yakınlaşması ile neticelenmiştir. Suriye'nin Kuzeyinde yer alan bölgenin Kürtler tarafından ele geçirilerek bir koridor oluşturmak isteyen YPG söz konusu bölgede hakimiyet alanını kaybetmemek adına IŞİD'i kendisine bir tehlike olarak lanse etmektedir.(Oytun 2016,

12-13). YPG'nin, IŞİD'in hakimiyet alanını ele geçirebilecek olması ve Kuzeyden güneye doğru örgütü sıkıştırması ve temsil ettikleri ideolojik olgular nedeniyle diyebiliriz ki YPG ve IŞİD arasındaki ilişkinin yapısal denge açısından (-) olarak nitelendirmemizi sağlayacaktır. Zira bu iki grup arasındaki ilişkinin kaybedeni kötü bir ölümle karşı karşıya kalmaktadır.

Özgür Suriye Ordusu'nu ele alarak tanımladığımızda ise örgütün bölgede yer alan ve IŞİD'in radikal çizgisine kendisini uzak hisseden sunni müslümanlardan oluştuğunu ifade edebiliriz. ÖSO Suriye'de halk hareketleri başladığında ilk ortaya çıkan gruplar arasında yer almakla birlikte bu hareketlilik bir iç savaşa evrildiğinde Suriye ordusunun meşruiyetini kaybettiğini ve kendilerinin meşru ordu olduğu tezi ile ortaya çıkmışlardır. Söz konusu yapı Suriye'nin Kuzeyi başta olmak üzere Suriye'de pek çok alanda hak iddia etmekte ve bu bağlamda hareket etmektedir. Örgüt içerisinde ülkede yer alan selefi ve sahabi gruplar da Özgür Suriye Ordusu'na zamanla dahil olmuş ve Suriye'nin çıkarına hareket ettiklerini savunmuşlardır (Bağlıoğlu, 2013, 511) .Suriye'nin meşru ordusu oldukları tezinden hareketle ÖSO ülkede yer alan diğer etnik ve mezhepsel yapılanmaları reddetmenin yanı sıra ŞAM yönetiminin de meşruiyetini kaybettiğini savunmuştur. Her ne kadar IŞİD gibi lanse etmeseler de radikal unsurları bünyesinde barındıran ÖSO diğer grupların kendisini karşısında tanımlamasına vesile olmuştur. Bu bilgilerden hareketle kendisini meşru ordu sayan ÖSO'nun etnik temeller bağlamında YPG ile arasındaki ilişkiyi yapısal dengeye göre (-) olarak nitelendirebiliriz. Yine dini ve mezhepsel sebeplerden ötürü ÖSO ve IŞİD arasındaki kurulan ilişkiyi de (-) olarak tanımlayabiliriz.

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle, YPG IŞİD ÖSO üçgenine baktığımız zaman Suriye’de YPG ile IŞİD arasındaki ilişkinin negatif değer olan ve (-) ile tanımlanan şekilde oluştuğunu görebiliriz. Bu duruma ilave olarak YPG ve ÖSO arasındaki ilişki de yine (-) olarak konumlanmıştır. Aynı şekilde IŞİD ve ÖSO arasındaki ilişki de (-)’tir. Bu ilişkiler neticesinde diyebiliriz ki Şekil 4.1’ de görüldüğü üzere YİÖ üçgeni içerisinde yer alan tüm aktörler arasındaki ilişki (-) değer taşımaktadır. Yapısal denge teorisinden hareketle aktörlerin kendi aralarındaki ilişkinin .arpımı olarak da sistem (-) değer vermekte ve sistem yapısal dengede değildir.

Şekil 4.1. YIÖ Üçgeni

Suriye’de çatışma ortamındaki aktörler arasındaki ilişkiyi yapısal denge teorisiyle ele alacağımız ikinci üçgen ise YPG, IŞİD, ŞAM üçgeni olacaktır. Söz konusu üçgeni YIŞ üçgeni olarak tanımlayabiliriz.

YPG ve IŞİD arasındaki ilişki Şekil-4.1’de de gösterildiği üzere (-) sonuç vermektedir. Bu sebepten o veriyi direkt olarak Şekil-8’de ki üçgene yerleştirebiliriz. YIŞ üçgeninde yer alan ŞAM-YPG ve ŞAM-IŞİD arasındaki ilişkileri anlamak adına

ŞAM olarak tanımladığımız Esad Rejimi'nin iç savaş sürecindeki stratejilerini incelememizde fayda olacaktır.

Beşar Esad makalemizin ilk kısmında da değindiğimiz gibi Suriye yönetimini babasından devraldıktan sonra bazı reformlar yapmış olsa da Baas rejimi ülkedeki etkin konumunu korumaya devam etmiştir. Suriye'de 2011 yılında halk hareketlilikleri başladığında merkezi hükümet tarafından bazı reformlar yapılmış olsa da Esad ailesinin kurmuş olduğu uluslararası ittifakları da arkasına alarak rejimin varlığını korumasını sağlamıştır. Rusya ve İran gibi uluslararası aktörlerin desteğini doğrudan ya da dolaylı olarak alan ŞAM hükümeti iç savaş süresince stratejik bazı ilişkiler de geliştirmiş ve varlığını meşrulaştırmak ve devam ettirebilmek adına iç savaş aktörleriyle ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkilerden belki de en önemlisi ÖSO ve IŞİD'e karşı olarak Suriye'nin kuzeyinde güvenliği sağlayabilmek için YPG ile kurulan üstü kapalı işbirliğidir. Suriye'de merkezi hükümetin lideri Beşar Esad ülkenin kuzeyinde güvenliği YPG'ye bırakmıştır (Canyurt, 2018, 25) .

Böylelikle hem Suriye'nin kuzeyinden gelmesi muhtemel tehditler için doğrudan bir kaynak aktarımı yapmak zorunda kalmamış hem de ülkedeki diğer çatışma bölgelerine kaynak aktarımını kolaylaştırmıştır. YPG'nin Irak ve Suriye topraklarını da içerisine alan bir Kürt koridoru oluşturma gayreti Esad'ın bu hamlesiyle gerçekleşmesi mümkün bir boyuta taşınmıştır. ŞAM yönetimi de bu bölgedeki maliyetleri üzerinden atarak YPG ile burdaki grupları birbirleri ile muhatap hale getirmiştir. Bu bilgilerden hareketle yapısal denge açısından YPG ve ŞAM arasındaki ilişkiyi (+) olarak yorumlayabilir ve üçgene bu şekilde yerleştirebiliriz.

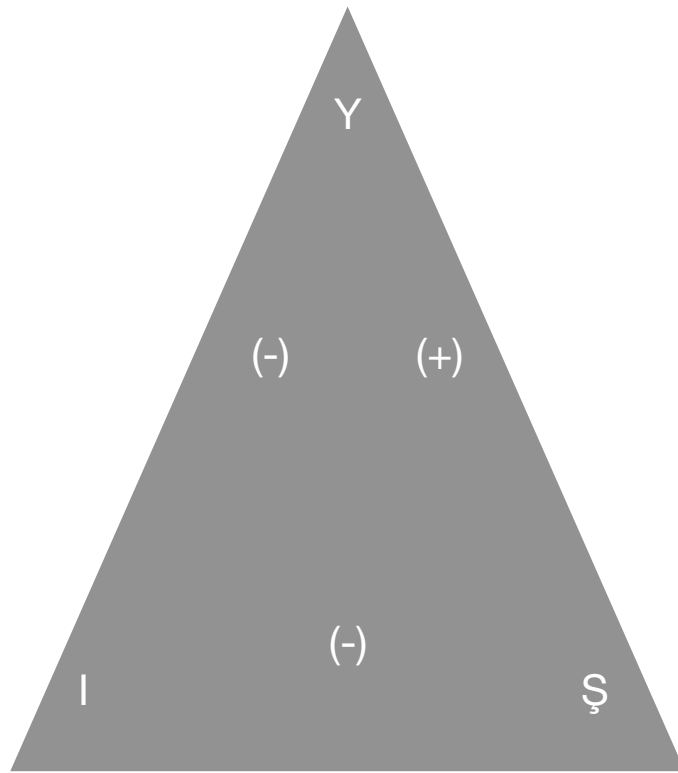
ŞAM ile IŞİD arasındaki ilişki ise mezhepsel açıdan ve IŞİD'in Suriye'nin toprak bütünlüğüne doğrudan hedef göstermek hareket etmesi açısından olumlu bir düzeyde olması mümkün değildir. Zira IŞİD itikadi açıdan Baas Rejimi'ni ve Nusayrileri tekfir ederek ilk fırsatta öldürülmesi gereken düşmanlar olarak tanımlamaktadır. Öte taraftan da IŞİD'in ortaya çıkış ve kendisini meşrulaştırma aracı olan hak iddia ettiği topraklar Esad Rejimi'nin elinde tuttuğu topraklardan oluşmaktadır.

İki aktör arasında kurulacak ilişkiyi doğrudan etkileyen bir diğer faktör de Esad'ın kurmuş olduğu uluslararası ittifaklardır. IŞİD dünya çapında radikal islami temsil etmekte ve tüm dünyada çok büyük yankılar uyandıran terör eylemleri yapmaktadır. Bu eylemlerin hedefleri arasında ise en başta Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu gelmektedir. ŞAM'ın doğrudan irtibatlı olduğu ve dolaylı/dolaysız destek aldığı bu iki ülkeyi açıkça hedef gösteren ve o ülkelerde katliamlar yapan bir örgütle işbirliği oluşturması kendi çıkarları göz önüne alındığında son derece kazasız olacaktır. IŞİD ile kurulması muhtemel bir ilişki ŞAM yönetimine pek çok olumsuz sonuç getirecektir. IŞİD ve ŞAM rejimi arasındaki ilişki Esad'ın IŞİD'i kendine bir tehdit olarak algılaması ve ülkenin kuzeyi ve sunni müslümanları konsolide etmesi açısından tehdit olarak görmesi ve kurmuş olduğu uluslararası ittifaklar neticesinde söz konusu bu ilişkiyi (-) olarak nitelendirmemiz mümkün olduğundan ŞAM ve IŞİD arasındaki ilişkiyi üçgene (-) olarak yerleştirebiliriz.

Sonuç itibariyle YPG ve IŞİD arasındaki ilişki bütünü (-) ile yukarıda tanımladık. Yine IŞİD ve ŞAM arasındaki ilişki de (-) olarak niteleyebiliriz. YPG ve

ŞAM arasındaki ilişki ise (+) olarak neticelenmektedir. Yani sistem yapısal denge açısından (+) olarak sonuç vermektedir.

Şekil 4.2. YİŞ Üçgeni

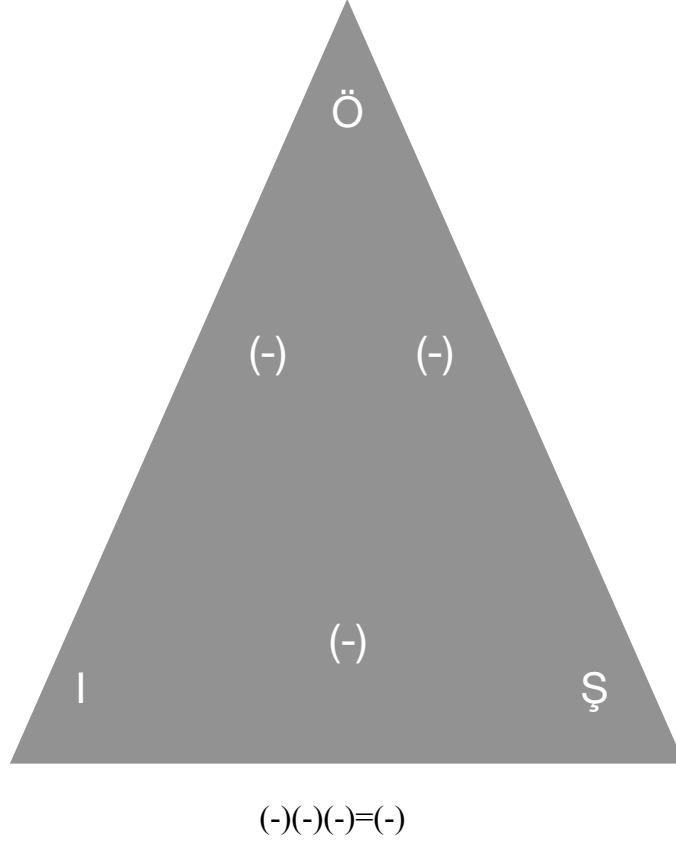
$$(-)(+)(-)=(+)$$

Suriye iç savaşında yapısal denge teorisinden hareketle inceleyeceğimiz üçüncü üçgen ise IŞİD, ÖSO, ŞAM yani İÖŞ üçgeni olacaktır.

Yukarıda incelediğimiz diğer üçgenlerden hareketle ÖSO ve IŞİD arasındaki ilişki bütünü Suriye'nin kuzeyindeki anlaşmazlıklar ve sunni müslümanları temsiliyet çekişmesi açısından Şekil 4.1'de (-) ile tanımladık. Yine IŞİD ve ŞAM arasındaki ilişki Şekil 4.2'de Şam'ın Suriye'nin toprak bütünlüğü endişesi ve kurmuş olduğu uluslararası ittifaklar neticesinde karşımıza (-) olarak çıkmıştı.

ÖSO ve ŞAM arasındaki ilişkiyi inceleyecek olursak; Özgür Suriye Ordusu'nun Suriye İç Savaşı'nın ilk yıllarında Suriye ordusunun meşruiyetini kaybettiği savıyla ortaya çıktığını ifade etmiştik. Hareket noktası olarak Şam yönetiminin artık mülga olduğunu kabul eden ÖSO, Suriye'de tek yetkili ordu olduğunu savunmaktadır. ÖSO'nun bu yaklaşımı Şam yönetimiyle bir ilişki inşa etmesinin önüne geçmekteyken ilave olarak ÖSO'yu oluşturan savaşçıların merkezi yönetimi elinde bulunduran gruplarla mezhepsel ve etnik olarak uyuşmazlıkları bulunmaktadır. Bu bağlamda Suriye iç savaşından ŞAM ve ÖSO arasındaki ilişkiyi (-) olarak nitelendirebiliriz. Böylelikle yapısal denge teorisine göre Şekil-9'da da görüleceği üzere İÖŞ Üçgenindeki tüm kenarların (-) olduğunu ve bu sebeple sonucun da (-) çıkarak denge durumununun oluşmadığını söyleyebiliriz.

Şekil 4.3. ÖİŞ Üçgeni

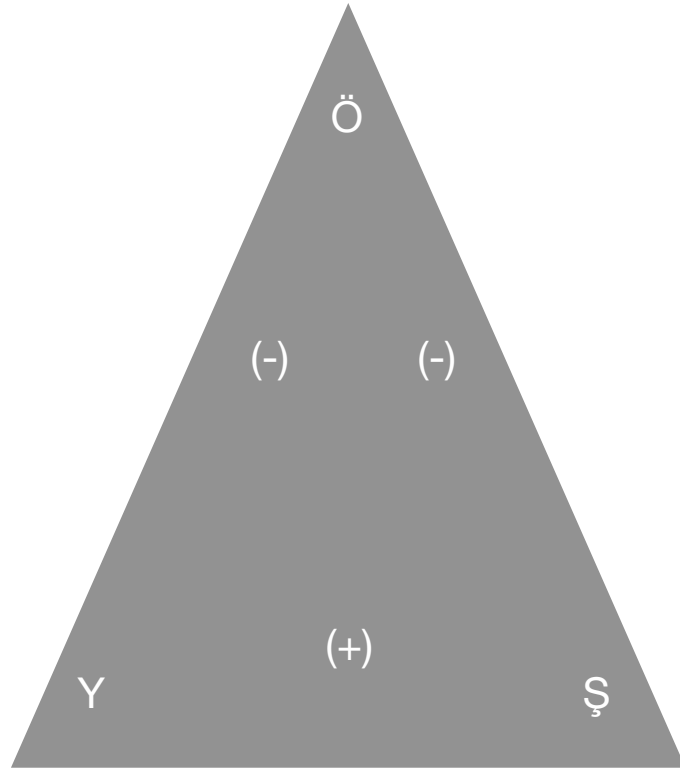

Suriye’de çatışmalarla birlikte ortaya çıkan aktörlerin yapısal denge açısından incelediğimizde ortaya çıkan son üçgenimiz ise YPG, ÖSO, ŞAM yani YÖŞ üçgeni olacaktır.

Şekil-4.1, Şekil 4.2 ve Şekil 4.3. ’daki üçgenlerde tek tek incelediğimiz ilişkileri doğrudan bu üçgene yerleştirerek son üçgenimizi Şekil-10 aracılığı ile oluşturabiliriz. YPG ve ÖSO arasındaki ilişkiyi Şekil-7’de (-) olarak, ÖSO ve ŞAM arasındaki ilişkiyi ise yine Şekil-9’da (-) olarak ve YPG ve ŞAM arasındaki ilişkiyi ise Şekil-8’de (+)

olarak tanımlamıştık. Söz konusu ilişkilerden hareketle üçgeni oluşturduğumuzda sistemin (+) olarak neticelendiğini görmekteyiz.

Şekil 4.4. ÖYŞ Üçgeni

$$(-)(-)(+)=(+)$$

Suriye’de demokratikleşme talepleriyle başlayan ve bir iç savaşa dönüşen halk hareketliliklerinin aktörleri olarak kabul ettiğimiz ÖSO, IŞİD, YPG ve ŞAM aktörlerinin ilişkilerinin ve olası denge durumlarını yapısal denge teorisine göre inceledik. Yapısal denge teorisine göre söz konusu dört aktörün oluşturduğu bir sistem bize $n! / r!(n-r)!$ formülü aracılığıyla isimleri YİÖ, ÖİŞ, İÖŞ, YÖŞ olan dört farklı ilişkiler bütünü olan üçgen elde ettik. Formülde Suriye’deki güncel duruma göre ilişkileri şematize ettiğimizde ise YİÖ üçgeni (-), ÖİŞ üçgeni(-) , İÖŞ üçgeni (+), YÖŞ üçgeni ise (+) netice ile sonuçlandı. Özetle oluşturduğumuz üçgenlerden YİÖ ve ÖİŞ üçgeni bilişsel uyumsuzluk ile neticelendi diğer ikisi üçgende ise denge durumunu gözlemedik. Aktörlerin birbirlerine dostumun dostu dostumdur, düşmanımın düşmanı dostumdur yaklaşımıyla ilişki inşaa ettiği çatışma ortamlarından yalnızca ikisinde bilişsel uyumsuzluk sonucuna ulaşmış olsak da Suriye iç savaşının neden devam ettiğine ve neden dengesizlik durumu olduğuna dair açıklamayı her aktörün oluşturduğu dört verinin de incelenmesiyle elde edebiliriz. Elde etmiş olduğumuz ve (+) netice veren üçgenler sistemin tamamı için bir dengeden bahsetmemiz için yetersiz kalmaktadır.

Yapısal denge teorisi bağlamında oluşturduğumuz üçgenlerden ikisinin (-) sonuç vermesi aktörler arasında bir bilişsel uyumsuzluk olduğunun da göstergesidir. Örneğin Şekil 4.3.’da ve Şekil.4.1’de yer alan ÖİŞ ve YİÖ üçgenlerinde tüm aktörler arasındaki ilişki(-) olarak neticelenmiştir. Halbuki teoride özetle anlatılan düşmanımın düşmanı dostumdur ilkesinden hareketle iki kenarın (-) olduğu durumlarda diğer kenarın (+) olması gerekmektedir. Fakat teori her ne kadar böyle tanımlamış olsa da iç savaş ortamı gibi kaotik ortamlarda çok farklı değişkenler devreye girmekte ve aktörler

rasyonellikten uzaklaşabilmektedirler. Bu sebeplerden ötürü söz konusu iki üçgen (-) sonuç vererek bir bilişsel uyumsuzluk durumu yaratmıştır.

Her üçgenin kendi içerisinde taşıdığı değer sistemin geneline de etki etmektedir. Üçgenlerden birisi bile (-) netice verirse bilişsel uyumsuzluk durumu söz konusu olacağından dengesizliğin devam ettiğini söylememiz mümkün olacaktır. Bu sebepten ötürü Suriye iç savaşında çalışmamızda kabul edilen dört aktör ile bir denge durumu ortaya çıkamamaktadır.

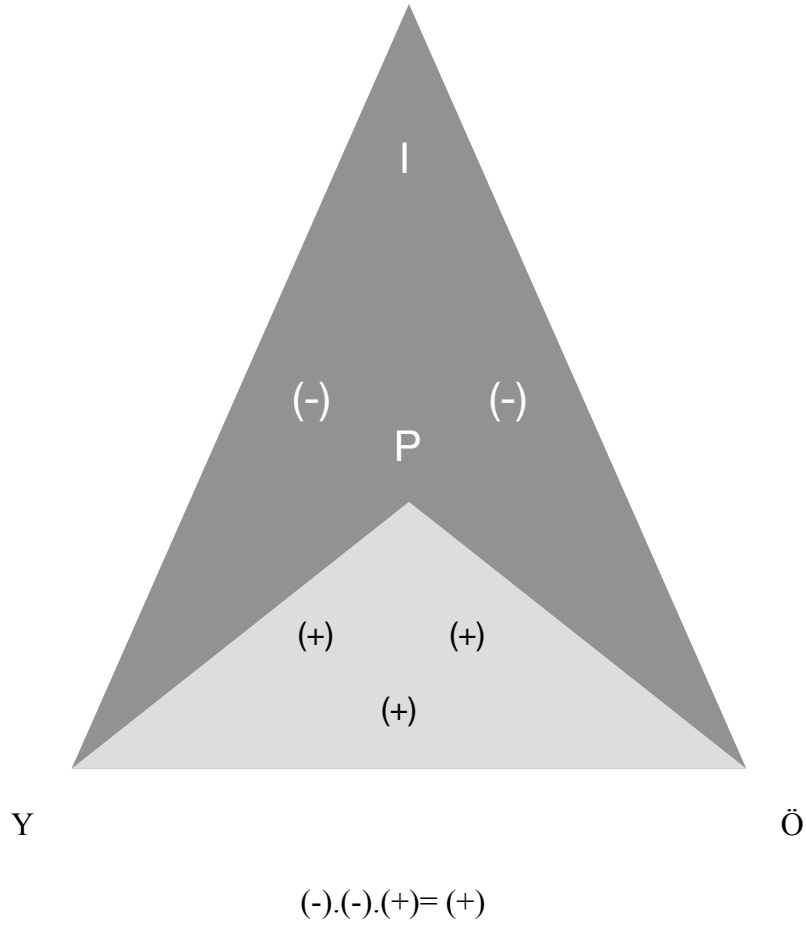
Özetle iç savaş ortamlarında dengeyi ve çatışmasızlık durumunu sağlamak için yapısal denge teorisine göre aktör olarak kabul ettiğimiz ve denklemde yerine koyduğumuz tüm aktörlerin oluşturduğu her bir üçgenin teker teker pozitif netice vermesi sistemin dengede olduğunu ve çatışmasızlığın sağlanabilmesi için ön şartımız olarak ortaya çıkmaktadır. Zira bilimsel tek bir üçgenin neticesine göre hareket ederek denge ya da bilişsel uyumsuzluktan bahsetmek son derece yanıltıcı ve eksik bir gözlem olacaktır.

Bu bağlamda 2011 sonrası dönemde Suriye iç savaşında YPG, IŞİD, ÖSO ve ŞAM'ı aktör olarak kabul ettiğimizde yapısal denge teorisine göre bir dengeden bahsedilmemiz mümkün gözükmemekle birlikte Suriye'de bilişsel uyumsuzluk yani güç dengesizliğinden ve savaşın devam edeceğinden bahsedebiliriz. Bu durumun giderilebilmesi için gereken ise oluşan iki (-) üçgeni (+)'ya dönüştürebilecek gelişmeler olacaktır.

Bir yaklaşım ile ABD'nin bölgedeki dengeye Pivot aktör olarak dahil olduğunu ve negatif sonuç veren Şekil 4.1.'deki YİÖ ve Şekil 4.1.'deki ÖİŞ üçgenlerinde dengeyi inceleyerek çıkması muhtemel neticeyi ele alabiliriz.

İlk olarak YPG IŞİD ve ÖSO üçgenini incelediğimizde tüm ilişkilerin (-) olduğunu bildiğimiz üçgene ABD Pivot aktörünü dahil ederek ilişkileri inceleyebiliriz. ABD'nin YPG'yi Suriye'nin kuzeyinde hak iddia etmekten vazgeçirdiği ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne tehdit olmaktan çıkardığı ve Türkiye ile Suriye'nin kuzeyi noktasında anlaşmaya gittiği bir durumda ÖSO ile YPG arasında tam anlamıyla bir sulh olmasa da çatışmasızlığın mümkün olabildiğini ifade edebiliriz. İki iç aktörün de IŞİD'i tehdit olarak gördüğü bu durumda ABD'nin pivot aktör olarak devreye girerek aralarındaki ilişki (+)'e dönüşecektir. Böylelikle YİÖ üçgeni Şekil 4.5.'de görüldüğü üzere pozitif sonuçlanacaktır.

Şekil 4.5. YİÖ Üçgeni Pivot Aktör Sonrası

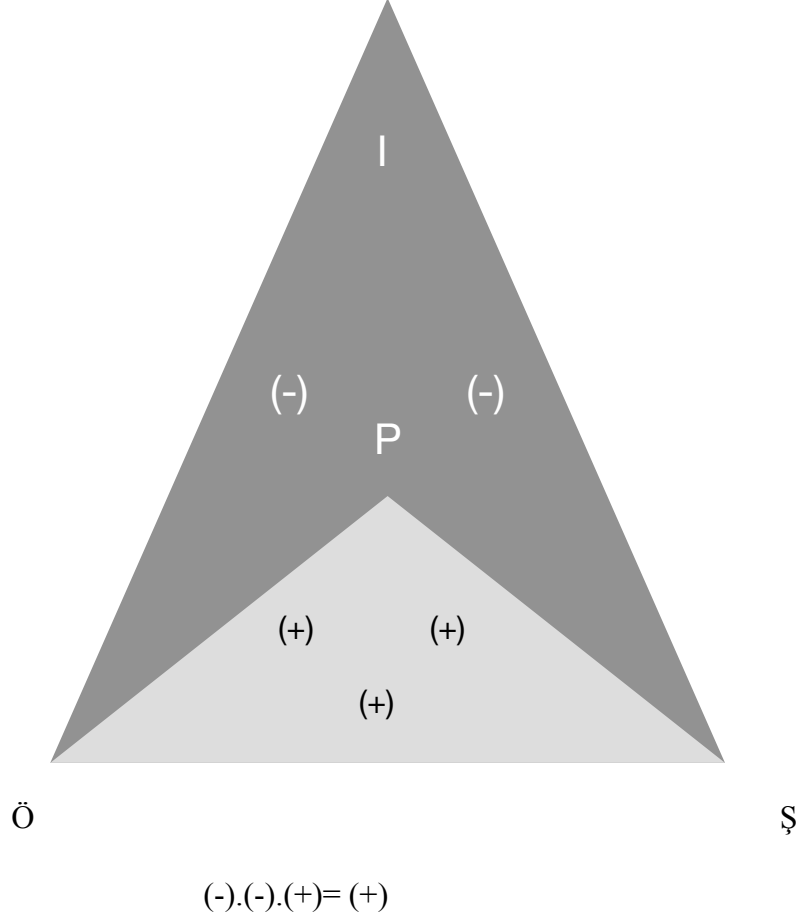

ÖSO IŞİD ve ŞAM üçgenine baktığımızda ise yine bütün ilişkilerin (-) olarak tanımlandığı bir durum karşımıza çıkmaktadır. Ancak ABD'nin pivot aktör olarak devreye girerek ŞAM yönetimiyle ülkenin kuzeyi için ÖSO ve Türkiye'nin güvenliğini tehditten kurtaracak bir (+) ilişki kurması ve Suriye'nin kuzeyi için ÖSO'nun da için de yer aldığı bir mutabakat ile ÖSO ve ŞAM arasındaki ilişki de çatışmasızlığı sağlamak ve savaşı sonlandırabilmek için (+) konumuna geçebilecektir. Elbette ilişkinin (+) olması iki aktörün dostanevi ilişkiler içinde olduğunu göstermekten çok bir çatışmasızlık durumunu temsil etmektedir. Böylelikle Şekil 4.6.'da görüleceği üzere iki

aktörün ortak (+) ilişkisi ABD pivot aktörü olacak ortak düşman ise IŞİD olacaktır.

Böylelikle ÖİŞ üçgeni de dengeyle neticelenecektir.

Şekil 4.6. ÖİŞ Üçgeni Pivot Aktör Sonrası

Böylelikle ABD'nin Suriye iç savaşına pivot aktör olarak (-) ile neticelenen üçgenlere kuracağı işbirliği ve çeşitli anlaşmalarla dahil olması neticesinde yapısal denge ortamının sağlanabileceği çıkarımında bulunabiliriz. İlişkilerin (+)'ya evrilmesini ise çatışmasılık olarak okuyabiliriz. Elbette söz konusu pivot aktör yorumu tamamen cari gelişmeler ve siyasi anlaşmalara göre değişiklik gösterebilecektir.

BÖLÜM V

SONUÇ

Sonuç itibariyle, modern devletin ortaya çıktığı Vestfalya Barış Antlaşması ile egemenlik kavramının yeni bir boyut kazandığı gerçekliğinden hareketle ulus devlet anlayışı tüm dünyada önem kazanmış ve devletler meşruiyetlerini dayandıracak yeni bir kavram inşa etmişlerdir. Devletlerin meşruiyetlerini dayandırdığı bu sistem devletler kurulduğu andan itibaren beraberinde bazı sıkıntılar getirmiştir.

Makalemizde ele aldığımız ulus devletlerin zamanla içerisine girmeleri muhtemel sıkıntıları incelediğimizde bireylerin neden isyan ettiğine dair soruları irdeleyerek ve bu sorulara literatürün verdiği cevapları ele alarak başladık. Literatürden hareketle özetle ifade edebiliriz ki; ulus devletlerin kurulmalarına müteakip girmiş oldukları hak arayışlarından kaynaklı sorunlar hakkında ortaya konulan çalışmalarda bölünmüş toplumlar, çatışmanın sebeplerini oluşturan etkenler, merkezi otorite ve azınlık grupları arasındaki anlaşmazlığa yoğunlaşmaktadır. Bir grubun merkezi otoriteyle ilişkisi üzerinden çatışmanın nedenleri ve çatışma ortamı tartışılmış, söz konusu olgular aktörlerin hareketleri ve merkezi otoriteyle ilişkisi üzerinden yorumlanmıştır. Literatür genel itibariyle merkezi otoritenin meşruiyetinin sorgulanmaya başladığı toplumlardaki yapısal problemleri; demokrasi ve özgürlükler, ekonomik sıkıntılar, hükümetin orantısız güç kullanması, organizasyonel yetersizlikler, gelecek endişeleri ve alternatif bakış açıları altında sınıflandırmıştır. Yapılan bu sınıflandırma ile birlikte etnik, dini ya da mezhepsel olarak heterojen bir yapıda olan devletlerin içerisindeki azınlık gruplarının şiddete başvurmalarının sebepleri bu altı temel başlıkla anlaşılabilir.

Bireylerin neden isyan ettiğine ve çatışmayı neyin tetiklediğine ilave olarak bu hususların merkezi otorite ya da üçüncü bir devlet tarafından alınabilecek önlemlere işaret ederek çatışma durumunun tek taraflı olarak giderilebilecek bir uyuşmazlık olduğu vurgusu yapılmıştır. Ulus devletin bazı yetersizliklerinden kaynaklanan sorunların yine ulus devletin meşru otoritesi tarafından çözülebileceği ifade edilmiştir. Yani literatür ulus devlet içerisinde çatışmanın önünde geçilmesinde yine ulus devletin tek yetkili olduğunu diğer tüm aktörlerin merkezi otoritenin talimatları ile hareket edebilecek unsurlar olduğu ifade etmiştir.

Oysa çatışma başladığında üst otorite tarafından yapısal düzenlemeler yapılabilmesi son derece zor bir hal alabilmektedir. Öncesinde planlanan ve uygulanan yapısal düzenlemeler ise gruplar arasındaki gerginliği azaltmada yetersiz kalabilir. Üst otoritenin zayıfladığı ortamlarda ise devlet dışı aktörler tıpkı anarşik durumda devletlerin hareket ettiği gibi tamamiyle self-help doğrultusunda hareket tarzı belirlerler. Merkezi hükümet kendisini risk altında hissettiği durumlarda ise security dilemma durumu ortaya çıkmaya başlamaktadır. Böylelikle aktörler birbirileri ile ilişkilerini güvenlik ikilemi ve güç dengesi doğrultusunda yürütmektedir. Yani iç savaş içerisindeki her bir aktör uluslararası sistemde devletlerin hareket ettiği gibi birbirinden bağımsız hareket eden ve birbiriyle ilişki kuran başat birer aktör haline evrilmektedir. Literatürde genel itibariyle ifade edilenin aksine iç savaş ortamında her bir aktör bir diğer aktörle kendi çıkarı doğrultusunda ilişki kurmaya meyillidir. Zira oluşan anarşik ortamdan ancak bu şekilde maksimum fayda ile çıkabilir.

Bu yaklaşımdan hareketle iç savaş ortamlarında güç dengesi, güvenlik ikilemi , iş birliği gibi literatür tarafından devletlere atfedilen tüm kavramlar iç savaş grupları için de geçerli olmaktadır. Ancak bu kavramlar küreselleşen dünyada bazı durumları açıklamada yetersiz kalabilmektedir Bu bilgilerden hareketle literatüre çok disiplinli olarak yaklaşan yapısal denge teorisi iç savaş ortamlarındaki ilişkileri açıklamada daha kapsayıcı bir konumdadır. Bir iç savaş ortamının dengesini anlamak açısından salt somut bir dengeye değil daha çok sistem içerisinde aktörlerin birbiriyle kurduğu ya da kurması muhtemel ilişkiler neticesinde oluşan denge de göz önünde bulundurulmalı ve iç savaş ortamları ulus devletlerden bağımsız bu teori ışığında da değerlendirmeye alınmalıdır.

Çalışmamızda 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan yapısal denge yaklaşımıyla Ortadoğu'da 2011 sonrası başlayan ve Arap Baharı olarak isimlendirilen halk hareketliklerinin Suriye'ye sıçraması sonrası dönemi inceledik. Pek çok devlet gibi Suriye'de Arap Baharı'ndan etkilenerek halk hareketliliklerinin etkisinin altına girdi ve uzayan süreç Suriye'de bir iç savaşa evrildi. Oluşan bu iç savaş ortamı merkezi otoriteden tamamen bağımsız hareket eden ve talepleri olan aktörlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Suriye iç savaşında elbette pek çok aktör olmasına rağmen incelemeye dört temel aktörü alarak teoriyi bu dört temel aktör üzerinden uygulayarak birbirleri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin iç savaşa etkinin anlamaya çalıştık. Yapısal denge teorisine göre dört farklı aktörden dört farklı ilişkiler bütünü olan dört adet üçgen elde ederek Suriye'deki iç savaş ortamını bu bağlamda inceledik.

Makalemizde Suriye’de iç savaş aktörü olarak ele aldığımız YPG, IŞİD, ÖSO ve merkezi yönetim ŞAM olarak dört adet aktör üzerinde iç savaş ortamında denge durumunu ve iç savaşın bir denge ile neticelenip neticelenemeyeceğini tartıştık. Teori kısmında da belirttiğimiz üzere aktörler arasındaki çatışma durumunu (-) ve çatışmasızlık durumunu (+) ile simgeleyerek söz konusu dört aktörün her bir üçü arasında oluşan ilişkiler bütünüünün çarpımının (+) yani denge durumu ile neticelenip neticelenemediğini inceledik. Bunu yaparken de dört farklı üçgen elde ederek her bir üçgen üzerinden sistemi yorumlamaya çalıştık. Oluşan üçgenlerden Şekil-7 ve Şekil-9’da gösterilen ikisinde (-) Şekil-8 ve Şekil-10’daki ikisinde ise (+) sonuca ulaştık. Bu durumda Suriye iç savaşı için üçgenlerin hepsinde (+) netice elde edemediğimiz için savaşın devam edeceğinde çünkü bir bilişsel uyumsuzluk yani dengesizlik durumu olduğundan söz edebiliriz. Zira oluşturduğumuz her bir üçgenin (+) ile sonuçlanması durumunda yapısal dengeden bahsedilmemiz mümkün olacaktır.

Suriye’de yaşanan iç savaşın aktörleri aranasındaki ilişkileri yapısal dengeye göre incelediğimiz bu makaleden hareketle özetle diyebiliriz ki; her bir aktör kendi çıkarı için ulusal ya da uluslararası ittifaklar kurarak sistem içerisinde birbirinden bağımsız hareket etmektedir. Bu hareket tarzlarıyla tıpkı uluslararası sistemde devletlerin hareket tarzı gibi bir tarz benimsemişlerdir. İç savaş aktörlerinden herhangi birisi merkezi otoriteye karşı tavır alabilmekte ya da onunla masaya oturarak anlaşma sağlayabilmektedir. Bu durum literatürde ele alınan aksine ulus devlet içerisinde ortaya çıkacak anlaşmazlıkların merkezi hükümetin insiyatifiyle ve dayatmacı yöntemle çözülebileceği teorisini desteklememektedir. Bölünmüş toplumlarda her bir aktör kendi

çıkarları doğrultusunda dilediği aktörle işbirliği kurarak hak arayışına gidebilmekte tıpkı bağımsız bir devlet gibi davranabilmektedir. Bu ilişkileri düzenleyen faktörler arasına ise güç dengesi ve güvenlik ikilinin yanı sıra yapısal denge teorisi vardır. İç savaş aktörleri birbirleriyle ilişkilerinde dostumun dostu dostumdur ya da düşmanımın düşmanı dostumdur düşüncesiyle hareket etmektedirler. Böylelikle oluşacak üçlü ilişkilerin çarpımının (+) netice vermesi durumunda bir denge ve çatışmasızlık ortamından bahsetmemiz mümkün olacaktır. Çalışmamızda yapısal denge teorisine göre incelediğimiz Suriye iç savaşı özelinde özetle diyebiliriz ki, dört aktör de birbiri ile bir şekilde bir ilişki içerisine girmiş ilişkilerinin dostane mi yoksa düşmanca mı yürüyeceğine karar vermişlerdir. Bu ilişkiler bütününe bir neticesi olarak Suriye İç Savaşı'ndaki aktörler arasına bilişsel uyumsuzluk yani dengesizlik durumu olduğunu ifade edebiliriz.

Pivot aktör örneğini Suriye İç Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri olarak uyguladığımızda kurulması muhtemelen iş birlikleri ile birlikte sistemin tamamında ortaya çıkan bilişsel uyumsuzluk durumunun yapısal denge durumuna evrilebileceğini böylelikle çatışmasızlığın sağlanabileceği bir durumun ortaya çıkabileceğini görmüş olduk. ABD ya da başka bir Pivot aktörün sisteme girmesiyle mevcut dengesizlik durumu ortadan kalkabilecektir. Zira dört aktör arasındaki ilişkinin zaman içerisinde düzelmesi ve sistemin pivot aktör olmadan denge durumuna gelmesi çok zor gözükmektedir.

Suriye İç Savaşı'nda cari olarak ilişkileri inceleyerek yapısal denge teorisi ışığında yorumladığımız bu çalışmamızda (-) netice yani dengesizlik durumu elde ettik. Bu sonuçtan hareketle diyebiliriz ki, bir pivot aktör devreye girerek sistem dengeye ulaşana yani tüm üçgenler (+) ile sonuçlanana kadar iç savaşın devam edeceğini ve aktörler arasında da bir denge arayışının olacağını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Acun, Can ve Keskin, Bünyamin. 2016. "PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG." SETA

Akgün, Birol. 2012 Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler. *Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları*

Aktoprak, Elçin. 2018. "Devletler ve Ulusları-Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları", Ankara Tan Kitapevi Yayınları

Bağlıoğlu, Ahmet. 2013. "Suriye'de Mezhep Hareketlerinin Güncel Siyaset Üzerine Etkileri.", *Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 6(2)

Brown, Michael E. 1993. "Causes and Implications of Ethnic Conflict", *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton, Princeton University Press

Bull, Hedley. 2012. "The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics", Palgrave Macmillan

Canyurt, Dilek. 2018. "Esad Rejimi Neden Yıkılmadı: Temel Dinamikleri ve Stratejileri" *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1)

Çelik, Ayşe Betül. 2009. "Etnik Çatışmaların Çözümünde Siyaset Bilimi ve Uyuşmazlık Çözümü Yaklaşımları", s.3, Çatışmadan Uzlaşmaya Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar, Derleyen: Nimet Beriker, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Colombo, Silvia. 2011. "Syria and Lebanon: Diverging Paths of State Unsustainability." MEDPRO Technical Report, No:6

Ed, Cairns ve Roe, Mícheál D. 2003. "Introduction: Why memories in conflict?." *The role of memory in ethnic conflict*. Palgrave Macmillan, London

Evans, Graham ve Newnham, Jeffrey. 2007. Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, çev.

H.Ahsen Utku, Gökkuşbe Yayınları İstanbul

Smith, Anthony D.1999. Milli Kimlik, çev. Bahadır S. Şener, İstanbul İletişim Yayınları

Fearon, James D. ve Laitin, David D. 2003. "Ethnicity, insurgency, and civil war.", *American political science review*, 97(1)

Gurr, Ted R. 2000. "Ethnic Warfare on the Wane", *Foreign Affairs*, 79(3)

Gurr, Ted Robert. 1970. *Why Men Rebel*. Routledge

Gürler, Recep ve Özdemir, Behram. 2014. "El Kaide'den post-Kaide'ye dönüşüm: IŞİD" *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 1(1)

Güner, Serdar ve Koç, Dilan. 2018. "Türk Dış Politikasının Suriye Savaşındaki Etkisi ve Sınırları: Bir Yapısal Denge Yaklaşımı." *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 15(59)

Hobbes, Thomas. 2007. *Leviathan*, çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Homer-Dixon, Thomas F. 1994. "Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases", *International Security*, 19(1)

Horowitz, Donald L. 1985. *Ethnic Groups in Conflict*, University of Colifornia Press

Kadercan, Burak. 2014. "Strong armies, slow adaptation: civil-military relations and the diffusion of military power." *International Security*, 38(3)

Kalaycı, Hüseyin. 2007. "Kanada-Quebec Sorunu: Çokkültürcülük, Kendi Kaderini Tayin, Milliyetçilik ve Federalizm" *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara*

Kaplan, Morton. 1957. "Balance of Power, Bipolarity and Other Models of International Systems", *The American Political Science Review*, 51(3)

Köylü, Murat. 2018. "Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı." *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 5(11)

Lake, David A. and Rothchild, Donald . 1996. "Containing fear: The origins and management of ethnic conflict." *International security*, 21(2)

Lijphart, Arend.1986. *Çağdaş Demokrasiler. Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*, çev. Ergun Özbudun, İstanbul TDV Yayınevi

Lijphart, Arend.1984. *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-one Countries*, Yale University Press

Machiavelli, Niccolò. 2009. *Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine: Söylevler*, Çev. Alev Tolga. İstanbul Say Yayınları

Mearsheimer, John J. 1990. "Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War", *International Security* 15(1)

Nye, Joseph. 1990. "The Changing Nature of World Power, *Political Science Quarterly*" 105(2)

Oğuzlu, Tarık. 2011. "Arap Baharı ve yansımaları." *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 3(36)

Oran, Baskın. 2004. *Türkiye'de Azınlıklar*, Ankara, İletişim Yayınları

Oytun, Orhan. 2016. Fırat Kalkanı Hedefler, Fırsatlar ve Riskler, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 8(77)

Özdemir, Haluk. 2008. "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3)

Posen, Barry. 1993. "The Security Dilemma and Ethnic Conflict", *Survival*, 35(1)

Realism and Power Transition Theory: Different Branches of the Power Tree, Erişim Tarihi: 6 Ocak 2019. <https://www.e-ir.info/2018/02/03/realism-and-power-transition-theory-different-branches-of-the-power-tree/>

Şen, Abdulkadir. 2016. Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi, YapıBozum Yayınları,

Şen, Yağmur. 2013. "Suriye'de Arap Baharı" *Yasama Dergisi*, 23(4)

Waltz, Kenneth N. 1979 "Theory of International Politics" Reading, MA: Addison-Wesley

Waltz, Kenneth N. 1959. "*Man, the State, and War*", Columbia University Press

Wolfers, David. 1969. "The demographic effects of a contraceptive programme."
Population Studies